

Agenda – Y Pwyllgor Deisebau

Lleoliad: I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Ystafell Bwyllgora 3 – y Senedd Gareth Price – Clerc y Pwyllgor
Dyddiad: Dydd Llun, 15 Tachwedd 0300 200 6565
2021 Deisebau@senedd.cymru
Amser: 14.00

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau a dirprwyon

(Tudalennau 1 – 28)

2 Sesiwn Dystiolaeth – P-06-1224 Dylunio cynllun peilot Incwm Sylfaenol Cyffredinol 'Ymadawyr Gofal a Mwy' sy'n cynnwys amrywiaeth o bobl

(Tudalennau 29 – 33)

Jonathan Rhys Williams, Prif Ddeisebydd

3 Deisebau newydd

3.1 P-06-1185 Dylai cyfnod preswyllo 3 blynedd o leiaf fod yn ofynnol i bob ymgeisydd yn etholiadau'r Senedd

(Tudalennau 34 – 38)

3.2 P-06-1186 Dylid atal pobl nad ydynt wedi byw yng Nghymru ers o leiaf 6 mis rhag ymgeisio yn etholiadau'r Senedd

(Tudalennau 39 – 42)

3.3 P-06-1206 Adolygwch safonau Mynediad i Bractis Cyffredinol yng Nghymru yng ngoleuni pandemig

(Tudalennau 43 – 48)

- 3.4 P-06-1207 Dechreuwch gyfeirio at ddinasoedd a threfi Cymru yn ôl eu henwau Cymraeg
(Tudalennau 49 – 57)
- 3.5 P-06-1210 Ataliwch Lywodraeth Cymru rhag cyflwyno terfyn cyflymder cyffredinol o 20 milltir yr awr
(Tudalennau 58 – 63)
- 3.6 P-06-1211 Dylid cael gwared ar y camerâu cyflymder cyfartalog a'r terfyn cyflymder o 50mya ar yr M4 rhwng Casnewydd a Chaerdydd
(Tudalennau 64 – 73)
- 3.7 P-06-1213 Dylid gwahardd defnydd hamdden o Seadoo/sgïo jet yng Nghymru. Ac eithrio mewn ardaloedd dynodedig a reolir yn llym
(Tudalennau 74 – 79)

4 Y wybodaeth ddiweddaraf am ddeisebau blaenorol

Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

- 4.1 P-05-912 Cynorthwyo teuluoedd sy'n colli plant a phobl ifanc yn sydyn ac yn annisgwyl
(Tudalennau 80 – 82)
- 4.2 P-05-1078 Cynyddu cyllid ar gyfer gwasanaethau iechyd meddwl a gwella amseroedd aros i bobl sydd angen help mewn argyfwng. Mae angen newid!
(Tudalennau 83 – 88)
- 4.3 P-05-1106 Cyflwyno cyllidebau iechyd personol a gofal personol yng Nghymru
(Tudalennau 89 – 90)
- 4.4 P-06-1161 Casglu a chyhoeddi data yn rheolaidd o ran faint o fabanod/plant sy'n dychwelyd at ofal eu rhieni sydd wedi bod mewn gofal ar ddiwedd Lleoliad Rhiant a Phlentyn
(Tudalennau 91 – 94)

Diwylliant, Chwaraeon a Thwristiaeth

4.5 P-05-949 ARBED YR HEN YSGOL GANOLRADD I FERCHED Y BONTFAEN RHAG EI DYMCHWEL

(Tudalennau 95 – 98)

Yr Amgylchedd a Materion Gwledig

4.6 P-05-895 Etifeddiaeth Rosa: Dylid cyflwyno cynllun i helpu pobl i gael hawl i ofal milfeddygol ar gyfer eu hanifeiliaid anwes

(Tudalennau 99 – 104)

4.7 P-05-1040 Cyflwyno moratoriwm ar gymeradwyo unrhyw losgyddion gwastraff newydd ar raddfa fawr yng Nghymru

(Tudalennau 105 – 107)

Llywodraeth Leol

4.8 P-05-1112 Helpwch gymunedau yng Nghymru i brynu asedau cymunedol: Gweithredwch Ran 5, Pennod 3 o Ddeddf Lleoliaeth 2011

(Tudalennau 108 – 114)

Addysg

4.9 P-06-1160 Ei gwneud yn ofynnol i ganolfannau arholiadau lleol yng Nghymru dderbyn myfyrwyr sy'n cael addysg yn y cartref ar gyfer arholiadau cyhoeddus

(Tudalennau 115 – 117)

4.10 P-06-1163 Dylid ymestyn y fwrariaeth STEMM ôl-raddedig i bob myfyriwr MSc yng Nghymru

(Tudalennau 118 – 121)

4.11 P-06-1178 Prydau ysgol am ddim i bob disgybl yng Nghymru

(Tudalennau 122 – 126)

5 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42(ix) i benderfynu gwahardd y cyhoedd o'r cyfarfod ar gyfer eitem 6.

6 Trafod Sesiwn Dystiolaeth – P-06-1224 Dylunio cynllun peilot
Incwm Sylfaenol Cyffredinol 'Ymadawyr Gofal a Mwy' sy'n cynnwys
amrywiaeth o bobl

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Dylunio cynllun peilot Incwm Sylfaenol Cyffredinol 'Ymadawyr Gofal a Mwy' sy'n cynnwys amrywiaeth o bobl.

Y Pwyllgor Deisebau | 15 Tachwedd 2021
Petitions Committee | 15 November 2021

Cyfeirnod: SR21/1262

Rhif y ddeiseb: P-06-1224

Teitl y ddeiseb: Dylunio cynllun peilot Incwm Sylfaenol Cyffredinol 'Ymadawyr Gofal a Mwy' sy'n cynnwys amrywiaeth o bobl.

Geiriad y ddeiseb: Rydym yn gofyn i Lywodraeth Cymru ddylunio cynllun Incwm Sylfaenol Cyffredinol (ISC) yn ôl ardal ddaearyddol sy'n cynnwys plant, pobl gyflogedig, pobl ddi-waith a phensiynwyr, yn ogystal â'r rhai sy'n gadael gofal.

Bydd hyn yn caniatáu i Lywodraeth Cymru a'r cyhoedd ddeall sut y byddai'r polisi'n effeithio ar Gymru pe bai'n cael ei gyflwyno yfory.

1. Cefndir

Cyflwynwyd deiseb i ddylunio cynllun peilot Incwm Sylfaenol Cyffredinol (ISC) 'Ymadawyr Gofal a Mwy' sy'n cynnwys amrywiaeth o bobl i'r Pwyllgor Deisebau.

Mae llawer o fodelau ISC, ond y ddealltwriaeth gyffredinol yw bod hyn yn disgrifio dull lle mae'r llywodraeth yn rhoi i oedolion daliad diamod safonol a rheolaidd, ni waeth beth fo'u hincwm arall. Cyfeirir ato weithiau fel 'incwm sylfaenol' lle mae grŵp penodol o bobl, yn hytrach na phob oedolyn, yn cael taliad. Mae rhai yn dadlau y dylai ISC fod yn ddigon i fyw arno ar ei ben ei hun; mae eraill yn cefnogi taliadau cynhwysol mwy cyfyngedig, ochr yn ochr â'r systemau nawdd cymdeithasol presennol.

Mae'r ysgrifennu helaeth ar Incwm Sylfaenol Cyffredinol yn dangos cefnogaeth a beirniadaeth o amrywiaeth eang o safbwyntiau. Mae'r UBI Lab Network, Basic Income a Chymdeithas Frenhinol y Celfyddydau, Gweithgynhyrchu a Masnach yn galw am ISC. Mae eraill wedi mynegi safbwyntiau mwy drwgdybus, gan gynnwys y Ganolfan Cyfiawnder Cymdeithasol, y Sefydliad Materion Economaidd, a Sefydliad Joseph Rowntree.

Mae cefnogwyr ISC yn dadlau bod incwm sylfaenol:

- yn rhywbeth y mae gan bob dinesydd hawl iddo, a'i fod yn ddiogelwch rhag tloidi ac yn gwella iechyd a llesiant;
- yn gallu rhannu incwm cenedlaethol yn decach;
- yn gallu talu am lafur di-gyflog, megis gofalu;
- yn rhoi rhyddid i weithwyr ddewis opsiynau eraill, efallai mwy entrepreneuriaidd; a'i fod
- yn syml ac yn haws ei ddeall na systemau cymhleth nawdd cymdeithasol.

Fodd bynnag, mae gwrthwynebwyr yn dadlau bod ISC:

- yn hynod gostus (gyda'r Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd yn nodi y gallai ISC llawn yng Nghymru gostio £35-40 biliwn);
- yn ddiwahân, felly mae arian hefyd yn mynd at y rhai nad oes ei angen arnynt;
- yn cynrychioli newid sylweddol o systemau nawdd cymdeithasol presennol; ac
- yn gallu bod yn rhwystr ar gymhelliant i bobl chwilio am gyflogaeth.

1.1. Ymgymryd â pheilot

Megis dechrau y mae cynlluniau Llywodraeth Cymru ar gyfer peilot ISC, ond ymddengys eu bod yn canolbwyntio ar grŵp bach wedi'i dargedu o ymadawyr gofal. Mae buddion cynnal peilot yn cynnwys:

- Adeiladu ymwybyddiaeth a gwella dealltwriaeth y cyhoedd;
- Creu trafodaeth ymhlith rhanddeiliaid allweddol;
- Adeiladu sylfaen dystiolaeth ar effeithiau cymdeithasol a seicolegol incwm sylfaenol;
- Creu mewnwelediadau ymarferol, helpu i nodi canlyniadau anfwriadol a dileu unrhyw anawsterau posibl sy'n gysylltiedig â gweithredu a gweinyddu incwm sylfaenol; a
- Chasglu data ar effeithiau incwm sylfaenol y mae modd eu defnyddio i helpu ymhellach i lunio model cenedlaethol.

Mae nifer o unigolion a sefydliadau wedi cynnig dewisiadau amgen i'r cynigion presennol, gyda ffocws ar ymestyn y peilot. Fe wnaeth [UBI Lab Cymru](#), [Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol](#), [Sophie Howe](#), [Rhwydwaith Cydraddoldeb Menywod \(WEN\) Cymru](#), [Chwarae Teg](#) a'r [Basic Income Earth Network](#) ysgrifennu llythyr agored yn galw ar y Prif Weinidog i ystyried:

peilot ar Ymadawyr Gofal a Mwy sy'n cynnwys sampl gynrychioliadol ddemograffig o'r holl boblogaeth, yn ogystal â phobl sy'n gadael gofal.

Mae [Jonathan Rhys Williams](#) o UBI Lab Cymru wedi galw am beilot tair blynedd, wedi'i wasgaru'n ddaearyddol, heb brawf modd. Byddai'r cynllun yn cynnwys lleiafswm o ryw **5,000 o bobl**, a fyddai'n cael taliad wythnosol rhwng **£100 a £150**. Byddai'r peilot yn costio **£120 miliwn**.

Yn y '[Rhaglen Lywodraethu Addas ar gyfer y Dyfodol](#)', mae Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol yn cefnogi dull tebyg, sy'n cynnwys peilot dwy flynedd heb brawf modd mewn lleoliad trefol a gwledig.

Mae'r felin drafod annibynnol [Autonomy](#) hefyd wedi galw am **beilot dwy flynedd** yn cynnwys **5000 o bobl**. Am gost amcangyfrifedig o **£99 miliwn**, mae'n argymhell cynnal peilot gyda chymuned gyfan mewn lleoliad penodol ac yn dadlau y byddai rhedeg peilot wedi'i dargedu at grŵp cymdeithasol penodol yn methu â chofnodi'r agwedd gyffredinol, ac yn cyfyngu ar y dysgu a'r mewnwelediadau.

Hoffai **Platfform** weld y peilot yn cynnwys pobl â diagnosis iechyd meddwl, a'r effaith ar lesiant pobl yn cael ei chynnwys fel rhan o'r gwerthusiad o'r peilot.

Yn ddiweddar, mae'r Sefydliad Materion Cymreig wedi cyhoeddi dau ddarn barn, **un yn dadlau** bod y cynllun peilot yn 'ffordd a allai drawsnewid profiad grŵp agored i niwed sy'n cael ei esgeuluso gan ein system nawdd cymdeithasol'. Ar y llaw arall, mae **ail ddarn** yn nodi'r farn nad yw'r cynllun peilot yn ddigon eang nac yn ddigon mawr.

Mae sawl gwlad arall wedi archwilio opsiynau ar gyfer gweithredu ISC drwy astudiaeth beilot. Cynhaliwyd Arbrawf Incwm Sylfaenol yn y **Ffindir** rhwng 2017 a 2018. Talwyd €560 y mis i 2,000 o bobl ddi-waith 25-58 oed. Canfu'r arbrawf bod yr effeithiau ar gyflogaeth yn fach, ond bod y derbynwyr yn fwy bodlon ar eu bywydau ac yn wynebu llai o straen meddyliol, a bod ganddynt ganfyddiad mwy cadarnhaol o'u lles economaidd. Mae cynlluniau peilot wedi cael eu cynnal mewn sawl sir yn **California**, ac yn Gorffennaf 2021, fe wnaeth deddfwyr California **gymeradwyo** rhaglen incwm gwarantedig a ariennir gan y dalaith sy'n galluogi taleithiau a siroedd i wneud cais am gyllid o **gronfa o \$35 miliwn** i gefnogi cynlluniau peilot sy'n blaenoriaethu **pobl ifanc sydd wedi gadael y system ofal a mamau beichiog**. Bydd y peilot yn para am bum mlynedd. O dan y cynlluniau, gall swyddogion lleol benderfynu ar y taliadau, y credir eu bod yn amrywio o \$500 i \$1,000. Bydd **dim rheolau o ran sut mae pobl yn gwario'r taliad**.

2. Camau gan Lywodraeth Cymru

Er mai megis dechrau y mae cynlluniau Llywodraeth Cymru ar gyfer peilot ISC, fe wnaeth y Prif Weinidog roi manylion pellach ym mis Hydref a **chadarnhau** y byddai'r peilot yn paa oddeutu tair blynedd, yn cynnwys tua **250 o ymadawyr gofal**, ac yn 'anelu at y cyflog byw go iawn'.

Yn ystod y **Cyfarfod Llawn** ym mis Hydref, cadarnhaodd y Prif Weinidog y byddai'r peilot yn cychwyn ym mis Ebrill 2022 ac eglurodd fod y gwaith parhaus i ddatblygu'r peilot wedi cael ei lunio gan gyngor gan y Fforwm Ymadawyr Gofal a Gofal yng Nghymru. Dywedodd y bydd y peilot yn rhoi 'gwybodaeth werthfawr i ni ar gyfer y dyfodol am sut y gallai'r cysyniad o incwm sylfaenol fod yn **berthnasol i grwpiau eraill yn ehangach ar draws poblogaeth Cymru**'.

Her allweddol i Lywodraeth Cymru fydd datblygu peilot sy'n cyd-fynd â'r setliad **datganoli**. **Dywedodd** Rebecca Evans AS, y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol (yn ei rôl flaenorol fel y Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd) am dreialu ISC:

Dylunio cynllun peilot Incwm Sylfaenol Cyffredinol 'Ymadawyr Gofal a Mwy' sy'n cynnwys amrywiaeth o bobl.

[...] na fyddai treial felly'n bosibl heb gydweithrediad gweithredol Llywodraeth y DU, a hynny oherwydd y rhyngweithio rhwng incwm sylfaenol cyffredinol a'r system dreth a budd-daliadau.

3. Camau gan Senedd Cymru

Mae'r diddordeb yn ISC wedi cynyddu yng Nghymru. Ar 30 Medi, fe wnaeth y Senedd drafod a **phasio cynnig** yn galw ar Lywodraeth Cymru i sefydlu treial ISC yng Nghymru.

Yn y cyfnod yn arwain at yr etholiad, fe wnaeth y grŵp ymgyrchu UBI Lab Cymru sicrhau addewidion yn cefnogi peilot gan 105 o ymgeiswyr (etholwyd 25 ohonynt), ochr yn ochr ag ymrwymadau polisi ym maniffestos Plaid Cymru, Democratiaid Rhyddfrydol Cymru a Phlaid Werdd Cymru. Hefyd, fe wnaeth pedwar cyngor **yn Abertawe, Rhondda Cynon Taf, Caerdydd a Gwynedd** – basio cynigion yn galw am gynnal cynlluniau peilot yn eu hardal leo.

Er mwyn lliniaru effaith y pandemig, galwodd Adam Price AS, arweinydd Plaid Cymru, am gyflwyno ISC dros dro i gefnogi **pobl hunangyflogedig, gweithwyr llawrydd a'r rheini ar gontractau dim oriau**. Mae Jane Dodds, arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru, wedi cefnogi peilot Llywodraeth Cymru, ond mae wedi galw am ehangu'r cynllun i **gynnwys mwy o bobl**.

4. Camau gweithredu gan Senedd y DU

Ar hyn o bryd mae'r Pwyllgor Dethol Materion Cymreig yn cynnal ymchwiliad i'r system fudd-daliadau yng Nghymru, a chymerodd dystiolaeth ar ISC yn ystod ei **sesiwn ar 3 Tachwedd**. Bwriedir cynnal sesiynau tystiolaeth pellach ym mis Rhagfyr, ac mae'n debygol y caiff adroddiad ei gyhoeddi ddechrau 2022.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Gofyniad preswyllo ar gyfer ymgeiswyr yn etholiadau'r Senedd

Y Pwyllgor Deisebau | 15 Tachwedd 2021
Petitions Committee | 15 November 2021

Cyfeirnod: SR21/837-12

Rhif y ddeiseb: P-06-1185

Teitl y ddeiseb: Dylai cyfnod preswyllo 3 blynedd o leiaf fod yn ofynnol i bob ymgeisydd yn etholiadau'r Senedd

Geiriad y ddeiseb:

Cafwyd sawl achos proffil uchel pan fo pobl wedi bod yn ymgeiswyr i'r Senedd, neu wedi cael eu hethol iddi, er nad oeddent erioed wedi byw yng Nghymru.

Rydym yn cynnig y dylid ei gwneud yn ofynnol i Aelodau etholedig o'r Senedd fod wedi byw yng Nghymru ers o leiaf 3 blynedd cyn ymgeisio, er mwyni sicrhau eu bod yn deall y cymunedau y maent am eu cynrychioli.

Credwn fod parasiwtio ymgeiswyr i'r Senedd o'r tu allan i Gymru yn tanseilio gwleidyddiaeth Cymru o ran ansawdd ac uniondeb, a rhaid i hyn gael ei atal.

1. Ymgeiswyr yn Etholiad y Senedd 2021

Mae'r deisebd yn cyfeirio at '*sawl achos proffil uchel pan fo pobl wedi bod yn ymgeiswyr i'r Senedd, neu wedi cael eu hethol iddi, er nad oeddent erioed wedi byw yng Nghymru*'.

Adroddwyd bod o leiaf 23 o'r ymgeiswyr yn etholiad y Senedd ym mis Mai 2021 yn preswyllo y tu allan i Gymru. Yn ystod y Bumed Senedd, adroddwyd nad oedd ond un Aelod o'r Senedd yn 'cyfaddef' ei fod yn byw y tu allan i Gymru.

Mae 'parasiwtio' yn derm sy'n disgrifio'r arfer o gynnig ymgeiswyr gwleidyddol nad oes ganddynt gysylltiad o reidrwydd a'r etholaethau neu ranbarthau y byddant yn sefyll ynnddynt.

2. Dim gofyniad preswyllo i ymgeiswyr

I ymgeisio yn etholiadau'r Senedd, rhaid i berson:

- fod o leiaf 18 mlwydd oed,
- bod yn ddinesydd Prydeinig, yn ddinesydd cymwys o'r Gymanwlad, yn ddinesydd tramor cymwys, yn ddinesydd Gweriniaeth Iwerddon neu'n ddinesydd yr Undeb Ewropeaidd sy'n preswyllo yn y Deyrnas Unedig; a
- pheidio â bod yn anghymwys ar sail swydd, methdaliad neu garchariad.

Nid oes dim gofyniad o dan y gyfraith i ymgeisydd fod yn breswlydd nac yn etholwr cofrestredig yng Nghymru.

3. Cymhwysedd i weithredu gofyniad preswyllo

Mae gan y Senedd gymhwysedd deddfwriaethol mewn perthynas â rhai elfennau o etholiadau datganoledig o dan Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 (fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Cymru 2017).

Nid yw gofynion sefydlog ynghylch ymgeiswyr yn etholiadau'r Senedd yn fater pendol a gedwir yn ôl o dan Atodlen 7A i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r briffiau hyn o reidrwydd yn cael eu diweddarau na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Eich cyf/Your ref P 06 1185
Ein cyf/Our ref FM -/10257/21

Jack Sargeant AS
Cadeirydd – y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN
deisebau@senedd.cymru

3 Tachwedd 2021

Annwyl Jack,

Rwy'n ysgrifennu mewn ymateb i ddeisebau P-06-1185 a P-06-1186 sy'n ymwneud â gosod gofyniad cyfnod preswyllo ar ymgeiswyr yn etholiadau'r Senedd.

Ar hyn o bryd nid oes unrhyw ofyniad i ymgeiswyr y Senedd fod yn byw yng Nghymru, cyn iddynt sefyll i gael eu hethol nac yn ystod eu cyfnod yn y swydd. Fodd bynnag, i sefyll fel ymgeisydd, mae'n rhaid i'r unigolyn fod yn un o'r canlynol:

- Dinesydd Prydain;
- Dinesydd cymwys o'r Gymanwlad;
- Dinesydd tramor cymwys;
- Dinesydd o Weriniaeth Iwerddon;
- Dinesydd o'r Undeb Ewropeaidd sy'n byw yn y Deyrnas Unedig.

Mater i'r pleidiau gwleidyddol yw dewis ymgeiswyr, a gall y dulliau a ddefnyddir ar gyfer dewis ymgeiswyr amrywio. Mewn rhai achosion, bydd ymgeisydd yn cael ei ddewis ar gyfer etholaeth neu ranbarth gan arweinwyr y blaid. Mewn achosion eraill, bydd ymgeisydd yn cael ei ddewis drwy bleidlais gan gangen leol y blaid. Mae ymgeiswyr annibynnol hefyd sy'n cael dewis drostynt eu hunain ym mha etholaeth y byddant yn sefyll.

Mae'r deisebau'n codi cwestiynau diddorol am yr hyn sy'n gwneud cynrychiolydd effeithiol ac ynghylch y berthynas rhwng yr ymgeisydd a'u darpar etholwyr. Bydd y cynrychiolydd etholedig yn cael ei ddewis gan bleidleiswyr i siarad ar eu rhan yn y Senedd ac er mwyn gallu gwneud hynny mae angen iddo fod â gwybodaeth am y bobl sy'n byw yn yr etholaeth a'r heriau unigryw sy'n eu hwynebu. Mae angen i'r Aelod hefyd sicrhau hyder ei etholwyr os yw'n dymuno cael ei ailethol.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Mark.Drakeford@llyw.cymru
Correspondence.Mark.Drakeford@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Nid yw'n hawdd mesur effaith statws preswyllo ar effeithiolrwydd ymgeisydd. Mewn egwyddor, bydd gan berson sydd wedi byw ac wedi'i fagu mewn ardal fwy o wybodaeth am y materion sy'n wynebu'r etholwyr, ar sail ei brofiad ei hun. Fodd bynnag, gellir dysgu gwybodaeth leol o'r fath a gellir dadlau bod gallu ymgeisydd i feithrin cysylltiadau a datblygu perthynas gyda'i etholwyr yn llawer pwysicach. Er y gall gwybodaeth leol flaenorol fod o fantais, mae effeithiolrwydd ymgeisydd yn ddibynnol ar ystod eang o sgiliau.

Byddai gwahardd unigolion sy'n byw y tu allan i Gymru rhag ymgeisio yn atal y rheini sydd â chysylltiadau a diddordeb gwirioneddol rhag sefyll fel ymgeiswyr. Er enghraifft, efallai bod unigolyn wedi ei eni a'i fagu yng Nghymru, ac wedi symud i ffwrdd yn ddiweddar iawn, ond byddai'r unigolyn yn anghymwys o dan gynigion y ddeiseb, er bod ganddo gysylltiad gwirioneddol. Byddai hyn hefyd yn gorfodi ymgeiswyr o'r fath i wneud newidiadau sylweddol a chostus i'w trefniadau byw cyn gwybod i sicrwydd eu bod wedi'u hethol.

Efallai y bydd cynnig o'r fath yn fwy priodol ar gyfer cyfnod yr Aelod mewn swydd. Ar ôl cael ei ethol i'r Senedd, nid yw'n gwneud llawer o synnwyr i Aelod fyw y tu allan i Gymru. Er bod technoleg wedi ein galluogi i gyfathrebu dros bellter, gan alluogi i fwy o bobl weithio o bell, ni fydd hyn bob amser yn fanteisiol i waith aelod, lle bydd angen creu cysylltiadau yn y gymuned. Mae hyn yn cynnwys cynnal cymorthfeydd rheolaidd, mynd i ddiwyddiadau lleol ac ymweld â busnesau a manau o ddiddordeb yn yr ardal. Gall gwaith achos yn yr etholaeth gynnwys achosion sensitif ac emosiynol iawn eu natur, a gallai gweithio o bell fod yn rhwystr ychwanegol diangen. Nid yw hyn yn golygu na all Aelodau wneud peth o'u gwaith o bell, ond mae'n anrffod bod llawer iawn o waith Aelodau yn gofyn am eu presenoldeb yn yr etholaeth.

Er mwyn gweithredu gofyniad preswyllo ar gyfer ymgeiswyr neu Aelodau o'r Senedd, byddai angen ymgynghori gydag amryw o randdeiliaid i ystyried goblygiadau llawn newid o'r fath ar Aelodau presennol a darpar Aelodau. Byddai'n rhaid ystyried yr effaith ar hawliau'r rhai dan sylw, i ba raddau y mae angen darpariaeth o'r fath i gyflawni nodau penodol, gan gynnwys ei gymesuroldeb, ac a oes unrhyw ddewisiadau eraill a fyddai'n cyflawni'r un nodau neu ffyrdd o leihau unrhyw niweidiau posibl. Yn yr un modd ag y dylid diogelu'r hawl i bleidleisio, ni ddylid chwaith wrthod yr hawl i unigolion sefyll i gael eu hethol heb reswm da.

Yn gywir,

MARK DRAKEFORD

Gofyniad preswyllo ar gyfer ymgeiswyr yn etholiadau'r Senedd

Y Pwyllgor Deisebau | 15 Tachwedd 2021
Petitions Committee | 15 November 2021

Cyfeirnod: SR21/837-13

Rhif y ddeiseb: P-06-1186

Teitl y ddeiseb: Dylid atal pobl nad ydynt wedi byw yng Nghymru ers o leiaf 6 mis rhag ymgeisio yn etholiadau'r Senedd

Geiriad y ddeiseb:

Mae rhai pleidiau gwleidyddol yn parasiwtio ymgeiswyr i mewn o rannau eraill o'r DU ar gyfer etholiad y Senedd yn 2021.

Drwy gyflwyno'r ymgeiswyr hyn mae gwerth y Senedd yn cael ei lastwreiddio gan nad ydynt yn gyfarwydd â phobl Cymru, heb sôn am yr etholwyr y maent i fod i'w cynrychioli.

1. Ymgeiswyr yn Etholiad y Senedd 2021

Adroddwyd bod o leiaf 23 o'r ymgeiswyr yn etholiad y Senedd yn 2021 yn preswyllo y tu allan i Gymru.

Mae 'parasiwtio' yn derm sy'n disgrifio'r arfer o gynnig ymgeiswyr gwleidyddol nad oes ganddynt gysylltiad o reidrwydd a'r etholaethau neu ranbarthau y byddant yn sefyll ynddynt.

2. Dim gofyniad preswyllo i ymgeiswyr

I ymgeisio yn etholiadau'r Senedd, rhaid i berson:

- fod o leiaf 18 mlwydd oed,
- bod yn ddinesydd Prydeinig, yn ddinesydd cymwys o'r Gymanwlad, yn ddinesydd tramor cymwys, yn ddinesydd Gweriniaeth Iwerddon neu'n ddinesydd yr Undeb Ewropeaidd sy'n preswyllo yn y Deyrnas Unedig; a
- pheidio â bod yn anghymwys ar sail swydd, methdaliad neu garchariad.

Nid oes dim gofyniad o dan y gyfraith i ymgeisydd fod yn breswlydd nac yn etholwr cofrestredig yng Nghymru.

3. Cymhwysedd i weithredu gofyniad preswyllo

Mae gan y Senedd gymhwysedd deddfwriaethol mewn perthynas â rhai elfennau o etholiadau datganoledig o dan Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 (fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Cymru 2017).

Nid yw gofynion sefydlog ynghylch ymgeiswyr yn etholiadau'r Senedd yn fater pendol a gedwir yn ôl o dan Atodlen 7A i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r briffiau hyn o reidrwydd yn cael eu diweddarau na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Eich cyf/Your ref P 06 1185
Ein cyf/Our ref FM -/10257/21

Jack Sargeant AS
Cadeirydd – y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN
deisebau@senedd.cymru

3 Tachwedd 2021

Annwyl Jack,

Rwy'n ysgrifennu mewn ymateb i ddeisebau P-06-1185 a P-06-1186 sy'n ymwneud â gosod gofyniad cyfnod preswyllo ar ymgeiswyr yn etholiadau'r Senedd.

Ar hyn o bryd nid oes unrhyw ofyniad i ymgeiswyr y Senedd fod yn byw yng Nghymru, cyn iddynt sefyll i gael eu hethol nac yn ystod eu cyfnod yn y swydd. Fodd bynnag, i sefyll fel ymgeisydd, mae'n rhaid i'r unigolyn fod yn un o'r canlynol:

- Dinesydd Prydain;
- Dinesydd cymwys o'r Gymanwlad;
- Dinesydd tramor cymwys;
- Dinesydd o Weriniaeth Iwerddon;
- Dinesydd o'r Undeb Ewropeaidd sy'n byw yn y Deyrnas Unedig.

Mater i'r pleidiau gwleidyddol yw dewis ymgeiswyr, a gall y dulliau a ddefnyddir ar gyfer dewis ymgeiswyr amrywio. Mewn rhai achosion, bydd ymgeisydd yn cael ei ddewis ar gyfer etholaeth neu ranbarth gan arweinwyr y blaid. Mewn achosion eraill, bydd ymgeisydd yn cael ei ddewis drwy bleidlais gan gangen leol y blaid. Mae ymgeiswyr annibynnol hefyd sy'n cael dewis drostynt eu hunain ym mha etholaeth y byddant yn sefyll.

Mae'r deisebau'n codi cwestiynau diddorol am yr hyn sy'n gwneud cynrychiolydd effeithiol ac ynghylch y berthynas rhwng yr ymgeisydd a'u darpar etholwyr. Bydd y cynrychiolydd etholedig yn cael ei ddewis gan bleidleiswyr i siarad ar eu rhan yn y Senedd ac er mwyn gallu gwneud hynny mae angen iddo fod â gwybodaeth am y bobl sy'n byw yn yr etholaeth a'r heriau unigryw sy'n eu hwynebu. Mae angen i'r Aelod hefyd sicrhau hyder ei etholwyr os yw'n dymuno cael ei ailethol.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Mark.Drakeford@llyw.cymru
Correspondence.Mark.Drakeford@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Nid yw'n hawdd mesur effaith statws preswyllo ar effeithiolrwydd ymgeisydd. Mewn egwyddor, bydd gan berson sydd wedi byw ac wedi'i fagu mewn ardal fwy o wybodaeth am y materion sy'n wynebu'r etholwyr, ar sail ei brofiad ei hun. Fodd bynnag, gellir dysgu gwybodaeth leol o'r fath a gellir dadlau bod gallu ymgeisydd i feithrin cysylltiadau a datblygu perthynas gyda'i etholwyr yn llawer pwysicach. Er y gall gwybodaeth leol flaenorol fod o fantais, mae effeithiolrwydd ymgeisydd yn ddibynnol ar ystod eang o sgiliau.

Byddai gwahardd unigolion sy'n byw y tu allan i Gymru rhag ymgeisio yn atal y rheini sydd â chysylltiadau a diddordeb gwirioneddol rhag sefyll fel ymgeiswyr. Er enghraifft, efallai bod unigolyn wedi ei eni a'i fagu yng Nghymru, ac wedi symud i ffwrdd yn ddiweddar iawn, ond byddai'r unigolyn yn anghymwys o dan gynigion y ddeiseb, er bod ganddo gysylltiad gwirioneddol. Byddai hyn hefyd yn gorfodi ymgeiswyr o'r fath i wneud newidiadau sylweddol a chostus i'w trefniadau byw cyn gwybod i sicrwydd eu bod wedi'u hethol.

Efallai y bydd cynnig o'r fath yn fwy priodol ar gyfer cyfnod yr Aelod mewn swydd. Ar ôl cael ei ethol i'r Senedd, nid yw'n gwneud llawer o synnwyr i Aelod fyw y tu allan i Gymru. Er bod technoleg wedi ein galluogi i gyfathrebu dros bellter, gan alluogi i fwy o bobl weithio o bell, ni fydd hyn bob amser yn fanteisiol i waith aelod, lle bydd angen creu cysylltiadau yn y gymuned. Mae hyn yn cynnwys cynnal cymorthfeydd rheolaidd, mynd i ddiwyddiadau lleol ac ymweld â busnesau a manau o ddiddordeb yn yr ardal. Gall gwaith achos yn yr etholaeth gynnwys achosion sensitif ac emosiynol iawn eu natur, a gallai gweithio o bell fod yn rhwystr ychwanegol diangen. Nid yw hyn yn golygu na all Aelodau wneud peth o'u gwaith o bell, ond mae'n anrffod bod llawer iawn o waith Aelodau yn gofyn am eu presenoldeb yn yr etholaeth.

Er mwyn gweithredu gofyniad preswyllo ar gyfer ymgeiswyr neu Aelodau o'r Senedd, byddai angen ymgynghori gydag amryw o randdeiliaid i ystyried goblygiadau llawn newid o'r fath ar Aelodau presennol a darpar Aelodau. Byddai'n rhaid ystyried yr effaith ar hawliau'r rhai dan sylw, i ba raddau y mae angen darpariaeth o'r fath i gyflawni nodau penodol, gan gynnwys ei gymesuroldeb, ac a oes unrhyw ddewisiadau eraill a fyddai'n cyflawni'r un nodau neu ffyrdd o leihau unrhyw niweidiau posibl. Yn yr un modd ag y dylid diogelu'r hawl i bleidleisio, ni ddylid chwaith wrthod yr hawl i unigolion sefyll i gael eu hethol heb reswm da.

Yn gywir,

MARK DRAKEFORD

Adolygwch safonau Mynediad i Bractis Cyffredinol yng Nghymru yng ngoleuni pandemig

Y Pwyllgor Deisebau | 15 Tachwedd 2021

Cyfeirnod: SR21/1044-1

Rhif y ddeiseb: P-06-1206

Teitl y ddeiseb: Adolygwch safonau Mynediad i Bractis Cyffredinol yng Nghymru yng ngoleuni pandemig

Geiriad y ddeiseb:

Mae meddygon teulu yng Nghymru wedi cael targed anghyraeddadwy o ateb 90% o alwadau o fewn 2 funud er mwyn cael cyllid llawn. Mae hyn bron yn amhosibl ei gyflawni o dan amgylchiadau arferol ond oherwydd y galw cynyddol a phrinder staff mae hyn yn afrealistig yn ystod pandemig.

1. Cefndir

Ar 20 Mawrth 2019, cyhoeddodd y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol y Safonau Gwasanaethau ar gyfer Mynediad at Wasanaethau Meddygon Teulu y tu mewn i Oriau Arferol. Yn seiliedig ar fesuryddion clir, cyflawniadau disgwylidiedig erbyn mis Mawrth 2021 ac wedi'u cefnogi gan garreg filltir cyflawni o dan Fodel Gofal Sylfaenol Cymru, mae'r Safonau yn gosod

gofynion clir ar arferion o ran isafswm disgwyliadau sy'n ymwneud â mynediad, gan gynnwys mwy o arlwy digidol.

Cyhoeddwyd y Safonau Mynediad ar gyfer 2019/20 ym mis Hydref 2019, gan gynnwys y gofyniad y dylid ateb 90% o alwadau o fewn 2 funud i'r neges a recordiwyd ddod i ben.

2. Datblygu'r Safonau Mynediad

Cafodd y Safonau Mynediad ar gyfer 2020/21 (a gyhoeddwyd fis Hydref 2020) eu haileirio ychydig, gan ei gwneud yn ofynnol i 90% o alwadau gael eu hateb o fewn 2 funud ar ôl i'r neges ragarweiniol ddod i ben. Nododd y canllawiau ar y Safonau:

The Standards set out within this guidance have been amended from the 2019/20 guidance, to take account of changes in working practice necessitated by the Covid-19 pandemic. All amendments have been agreed between Welsh Government, GPC Wales and NHS Wales.

Ar 21 Mai 2021 cyhoeddodd Cymdeithas Feddygol Prydain (BMA) ddiweddariad ar gontract GMS 2020/21 ar gyfer Cymru. Nododd y BMA y byddai'r safonau mynediad presennol yn parhau i fod ar waith am weddill 2020/21, ar ôl eu cyflwyno yn 2019, ond y byddai cam newydd o'r safonau yn cael ei gyflwyno ar gyfer 2021 ymlaen ac yn cael ei drafod yn barhaus mewn trafodaethau yn y dyfodol.

Ym mis Gorffennaf 2021 cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ganllawiau atodol ar gyfer contract GMS Cymru 2020/21 diwygiedig. Maent yn ategu canllawiau 2019/20 a chanllawiau Hydref 2020, i ystyried newidiadau mewn arferion gwaith sy'n ofynnol yn sgil pandemig COVID-19. Maent yn nodi y cytunwyd ar yr holl newidiadau trwy'r dull teirochrog rhwng Llywodraeth Cymru, Pwyllgor Meddygon Teulu Cymru a GIG Cymru, ac maent yn nodi mewn perthynas â safonau mynediad:

The last year has not provided a true platform to show how the current standards have improved access. It was agreed that a further year of the current standards would be maintained to 31 March 2022 to allow the measures to embed and a true measurement taken of how effective the standards have been in improving access for all.

Contractors will be paid annually for the standards completed during a QAIF (Access) year subject to evidencing that they have complied with

the relevant access standards for at least one calendar month prior to the end of the financial year for which payment is being claimed. Contractors are expected to achieve standards 1 to 7 by 31 March 2022 and are required to report their achievement progress at the end of each quarter. The below standards remain for 2021/22. (t.4)

Roedd y Safonau diweddaraf hyn yn cynnwys:

Standard 2: People receive a prompt response to their contact with a practice via telephone. **Achievement for this Standard at the end of March 2021 will be carried forwards with achievement for this standard being counted as the same as at March 2020, with practices retaining the ability to evidence achievement if they didn't last year. Full achievement will be required in 2022 to receive the payment for this standard.** (t.5)

3. Ymateb Llywodraeth Cymru i'r ddeiseb

Ar 12 Hydref 2021, ysgrifennodd y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol at Gadeirydd y Pwyllgor mewn perthynas â'r ddeiseb, gan gydnabod bod pandemig COVID-19 wedi rhoi pwysau aruthrol ar yr holl system iechyd a gofal cymdeithasol, gan nodi:

Cafodd llythyr ei anfon at holl feddygon teulu Cymru ar 2 Mawrth 2021 yn cydnabod nad oedd y flwyddyn a oedd newydd fynd heibio wedi bod yn blatfform cywir ar gyfer asesu sut y mae'r safonau mynediad presennol wedi gwella mynediad. Cytunwyd i ymestyn y cyllid am flwyddyn arall mewn perthynas â'r safonau i 31 Mawrth 2022, er mwyn creu cyfle i ymgorffori'r mesurau, a gwneud asesiad cywir o ran pa mor effeithiol y bu'r safonau wrth wella mynediad i bawb.

[...] Mae'r Safonau Mynediad, gan gynnwys unrhyw ddiwygiadau iddynt, yn cael eu mesur a'u hariannu fel rhan o'r contract gwasanaethau meddygol cyffredinol, ac felly maent yn rhan o'r negodiadau blynyddol rhwng Llywodraeth Cymru, Pwyllgor Meddygon Teulu Cymru, a GIG Cymru. Dechreuodd y negodiadau contract teirochrog ym mis Gorffennaf, a pharhau y mae'r negodiadau hynny, a byddaf yn gwneud datganiad ar ôl iddynt ddod i ben.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Eich cyf/Your ref P-06-1206
Ein cyf/Our ref EM/12451/21

Jack Sargeant AS
Cadeirydd – y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

12 Hydref 2021

Annwyl Jack,

Diolch ichi am eich llythyr dyddiedig 10 Medi am Ddeiseb P-06-1206 ynghylch adolygu safonau mynediad i bractis cyffredinol yng Nghymru yng ngoleuni'r pandemig.

Mae'r pandemig COVID-19 wedi rhoi pwysau anferth ar y system iechyd a gofal cymdeithasol gyfan, ac rwy'n hynod ddiolchgar i'r proffesiwn a staff ein holl bractisau am ymateb mewn ffordd mor hyblyg ac arloesol sydd wedi caniatáu iddynt barhau i ddarparu gofal i'r rhai sydd fwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas.

Cafodd llythyr ei anfon at holl feddygon teulu Cymru ar 2 Mawrth 2021 yn cydnabod nad oedd y flwyddyn a oedd newydd fynd heibio wedi bod yn blatfform cywir ar gyfer asesu sut y mae'r safonau mynediad presennol wedi gwella mynediad. Cytunwyd i ymestyn y cyllid am flwyddyn arall mewn perthynas â'r safonau i 31 Mawrth 2022, er mwyn creu cyfle i ymgorffori'r mesurau, a gwneud asesiad cywir o ran pa mor effeithiol y bu'r safonau wrth wella mynediad i bawb.

Ar hyn o bryd, mae 76% o'r holl bractisau meddygon teulu yng Nghymru wedi cyflawni pob un o'r safonau mynediad i wasanaethau meddygol cyffredinol yn ystod oriau agor meddygfeydd, o gymharu â 65% o bractisau'r llynedd. Mae hyn yn adlewyrchu llwyddiant mawr y gwaith i wella mynediad at ofal sylfaenol i gymunedau ledled Cymru, sef gwaith sy'n parhau i fynd rhagddo.

Mae'r Safonau Mynediad, gan gynnwys unrhyw ddiwygiadau iddynt, yn cael eu mesur a'u hariannu fel rhan o'r contract gwasanaethau meddygol cyffredinol, ac felly maent yn rhan o'r negodiadau blynyddol rhwng Llywodraeth Cymru, Pwyllgor Meddygon Teulu Cymru, a GIG Cymru. Dechreuodd y negodiadau contract teirochrog ym mis Gorffennaf, a pharhau y mae'r negodiadau hynny, a byddaf yn gwneud datganiad ar ôl iddynt ddod i ben.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Eluned.Morgan@llyw.cymru
Correspondence.Eluned.Morgan@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Yn gywir,

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'M. E. Morgan'.

Eluned Morgan AS/MS

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Dechreuwch gyfeirio at ddinasoedd a threfi Cymru yn ôl eu henwau Cymraeg

Y Pwyllgor Deisebau | 15 Tachwedd 2021
Petitions Committee | 15 November 2021

Cyfeirnod: SR21/1044-8

Rhif y ddeiseb: P-06-1207

Teitl y ddeiseb: Dechreuwch gyfeirio at ddinasoedd a threfi Cymru yn ôl eu henwau Cymraeg

Geiriad y ddeiseb: Dylai'r Senedd, a chyrrff eraill, ddechrau defnyddio ymadroddion Cymraeg os ydynt am gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg yn llwyddiannus, rhaid iddynt osod esiampl i eraill. Yn hytrach na chyfeirio at Gaerdydd yn ôl ei henw Saesneg, 'Cardiff', defnyddiwch ei henw Cymraeg yn lle hynny. Wedi'r cyfan, nid yw siarad Cymraeg yng Nghymru yn drosedd mwyach - ydyw?

"Gair i gall" mae'n bryd arwain drwy esiampl.

1. Cefndir

Mae enwau pentrefi, trefi a dinasoedd Cymru wedi datblygu dros gyfnod o ddwy fileniwm. Er bod **mwyafrif yr enwau lleoedd yng Nghymru yn Gymraeg**, mae tarddiad rhai enwau lleoedd yn Saesneg, Ffrangeg, Lladin, Gwyddeleg, Norseg a Brythoneg (gan esblygu i ddod yn *Cymraeg* fel rydym yn ei hadnabod heddiw).

Mae enghreifftiau o rai **enwau lleoedd Cymraeg yn unig** y gellir eu hadnabod yn cynnwys Aberystwyth, Bangor, Tonypany, Penarth a Phontypridd. Fodd bynnag, mae sawl enghraifft o ddinasoedd, trefi a phentrefi yng Nghymru sydd ag enw Cymraeg a Saesneg.

Mae gan rai o'r lleoedd hynny sydd ag enwau Cymraeg a Saesneg **sillafu ac ynganiad tebyg iawn** yn y ddwy iaith. Lleoedd fel:

- *Caerffili* - Caerphilly;
- *Caerdydd* - Cardiff;
- *Merthyr Tudful* - Merthyr Tudful;
- *Treorci* - Treorchy.

Mae Dr. Dylan Foster Evans yn ymhelaethu ar esblygiad enwau lleoedd Cymraeg yn yr erthygl fer hon - [Enw da yw'r trysor gorau](#). Mae'n nodi bod Caerdydd, er enghraifft, 'yn deillio o'r ffurf ganoloesol *Caerdyf* (sydd hefyd yn rhoi *Cardiff* yn y Saesneg). Mae'n nodi bod ieithyddion yn credu bod yr enw'n debygol 'wedi ei lunio'n gyntaf yn yr iaith Frythoneg, yn y cyfnod pan oedd y Rhufeiniaid yn byw yng Nghaerdydd tua 2,000 o flynyddoedd yn ôl'.

Mae enghreifftiau o enwau Saesneg fel Flint (*Y Fflint*), Wrexham (*Wreccsam*) a Caldicot (*Cil-y-coed*) sydd wedi'u mabwysiadu gan y Cymry yn hytrach na'r ffordd arall. Yn yr un modd, yr enw gwreiddiol ar Fiwmares oedd yr enw Normanaidd-Ffrangeg - Beaumaris.

Mae gan leoedd eraill yng Nghymru enwau amgen nad ydynt yn gysylltiedig â'i gilydd. Dyma enghreifftiau:

- Newport - *Casnewydd* (mae'r Gymraeg yn golygu Castell Newydd);
- Swansea (yn deillio o'r Norseg sy'n golygu Ynys Svein) - *Abertawe* (mae'r Gymraeg yn golygu Aber Afon Tawe);
- Brecon (yn deillio o Deyrnas Gymreig Brycheiniog) - *Aberhonddu* (daw'r Gymraeg o Afon Honddu);

- Anglesey (yn deillio eto o Norsege - *Ongul*), tra bo'r enw Cymraeg *Môn*, wedi'i gofnodi gyntaf fel Lladin *Mona*.

Mae enghreifftiau o enwau lleoedd Cymraeg wedi'u Seisnigeiddio yn peidio â chael eu derbyn neu eu defnyddio'n raddol, gan gynnwys Caernarvon (Caernarfon), Conway (Conwy), Portmadoc (Porthmadog) a Llanelly (Llanelli).

Mae hefyd lleoedd lle mae anghytundebau parhaus ynghylch p'un a ddylid defnyddio'r sillafu Cymraeg yn gyfan gwbl ai peidio, fel yn Varteg (Farteg) sydd wedi cael rhywfaint o gyhoeddusrwydd yn ddiweddar.

2. Y Panel Safoni Enwau Lleoedd

Mae Comisiynydd y Gymraeg, corff annibynnol a sefydlwyd gan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011, yn gyfrifol am roi cyngor ar y ffurfiau safonol o enwau lleoedd yng Nghymru. Mae rhestr o ffurfiau safonol enwau Cymraeg pentrefi, trefi a dinasoedd yng Nghymru ar gael ar-lein i unrhyw un sydd am ei defnyddio.

Sefydlodd y Comisiynydd panel o arbenigwyr i weithio ar ffurf safonol enwau lleoedd Cymru a gwneud argymhellion arnynt. Mae gwefan y Comisiynydd yn nodi bod y Panel Safoni Enwau Lleoedd yn ystyried 'ystyr, hanes a tharddiad yr enwau lleoedd ynghyd â'r defnydd cyfredol ohonynt wrth lunio'i argymhellion'. Mae'r panel hefyd yn cael ei arwain gan y Canllawiau Safoni Enwau Lleoedd Cymru. Mae Adran 9 - *Ffurfiau deuol* yn nodi'r cyngor a ganlyn i'r panel ei ystyried:

Dylid anelu at **arfer un ffurf** yn unig pan nad oes **ond llythyren neu ddwy** o wahaniaeth rhwng y ffurf Gymraeg a'r ffurf 'Saesneg', **gan dueddu at y ffurf Gymraeg**. Dyma hefyd ddymuniad yr Arolwg Ordians ac Awdurdodau'r Priffyrdd. Eithr dylid cydnabod amrywiadau sefydlog (Caeriw/Carew, Biwmares/Beaumaris, Y Fflint/Flint, Wrecsam/Wrexham).

3. Camau gweithredu Senedd Cymru

Mae'r Senedd wedi ystyried sawl deiseb yn ystod yr ychydig flynyddoedd diwethaf yn ymwneud ag enwau lleoedd Cymru ac enwau tai Cymru. Yn ystod hanner cyntaf 2020, cyflwynwyd deiseb a oedd yn galw am fynd yn ôl i sillafu enwau lleoedd Cymraeg yn y ffordd Gymraeg. Dyma'r camau penodol y galwodd y deisebwyr amdanynt:

Mae gan Gymru lawer o enwau lleoedd sydd wedi'u Seisnigeiddio'n ddiangen, ac sydd yn aml wedi'u disodli gan ffurfiau Seisnigedig am

ddim rheswm da. Rwyf i, a'r rhai sydd wedi llofnodi isod, yn deisebu Cynulliad Cymru i weithredu ac i newid y ffurfiau Seisnigaidd hyn o enwau Cymraeg, drwy Gymru gyfan, ac i adfer eu sillafiadau Cymraeg gwreiddiol.

Trafododd Pwyllgor Deisebau'r Bumed Senedd y ddeiseb ym mis Mehefin 2020. Casglodd y ddeiseb 1,096 o lofnodion.

Yn ystod ail hanner 2020, cafodd deiseb yn galw am ddeddfwriaeth i atal newid enwau Cymraeg tai ei chyflwyno i'r Senedd. Casglodd y ddeiseb hon 18,103 o lofnodion, a chafodd ei thrafod yn y Cyfarfod Llawn ar 20 Ionawr 2020. Yn ystod y ddadl, nododd y Gweinidog Iechyd Meddwl, Llesiant a'r Gymraeg blaenorol:

Rhaid imi gyfaddef bod hwn yn fater dwi yn poeni amdano, ond mae yna broblemau ymarferol mae'n rhaid inni edrych arnyn nhw...dwi yn hapus i weld a yw hi'n bosibl i ni wneud rhywbeth yn statudol hefyd. Ond, mae'n rhaid i fi ddweud, dwi ddim yn siŵr a yw hi'n bosibl, ond dwi'n fwy na hapus i weld a allwn ni symud ymhellach yn y maes yma.

Yn 2018, cafodd deiseb yn galw ar y Senedd i ddiogelu a hyrwyddo enwau lleoedd Cymru ei gyflwyno. Casglodd 431 o lofnodion a dyma'r camau penodol y galwodd y deisebydd amdanynt:

Mae mwy a mwy o enwau lleoedd a thai Cymraeg yn cael eu newid i enwau Saesneg. Mae hyn yn arwain at dranc diwylliant lleol ac un o'r elfennau sy'n gwneud Cymru'n unigryw... Dylid diogelu hen enwau Cymraeg ar leoedd ac adeiladau o dan y gyfraith, a dylai fod yn orfodol i ddatblygiadau newydd gael enwau Cymraeg er mwyn diogelu ein diwylliant a'n hiaith unigryw.

Flwyddyn yn gynharach, enillodd Dai Lloyd AS y bleidlais i gynnig bil Aelod: Datblygu Bil Diogelu Enwau Lleoedd Hanesyddol Cymru. Cynhaliwyd dadl yn y Cyfarfod Llawn ar 15 Mawrth 2017.

Nid oedd Llywodraeth Cymru yn cefnogi'r bil, ac ni chafodd ganiatâd i fynd rhagddo.

Fel rhan o'i ymchwiliad yn 2017 i'r Amgylchedd Hanesyddol, bu'r Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu (y Bumed Senedd) yn trafod y Rhestr o Enwau Lleoedd Hanesyddol Cymru. Nododd y dylai Llywodraeth Cymru barhau i fynd ati i adolygu'r mater a bod yn barod i gyflwyno mesur diogelu arall ar gyfer enwau lleoedd hanesyddol os na fydd y rhestr bresennol yn effeithiol.

4. Camau gweithredu Llywodraeth Cymru

Amlinellodd Llywodraeth flaenorol Cymru ei gweithgarwch yn y maes hwn mewn ymateb i'r ddeiseb yn 2018 yn galw ar y Senedd i ddiogelu a hyrwyddo enwau lleoedd Cymru. Nododd, ar ôl pasio Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2016, fod Llywodraeth Cymru wedi cyflwyno rhestr statudol o enwau lleoedd hanesyddol.

Mae canllawiau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau Parciau Cenedlaethol a Cyfoeth Naturiol Cymru ystyried y rhestr pan fo'u swyddogaethau'n cynnwys enwi neu ailenwi lleoedd. Mae hyn yn cynnwys enwi neu ailenwi strydoedd, adeiladau a lleoedd eraill, naill ai'n uniongyrchol neu gan barti arall. Y bwriad yw y bydd y rhestr a'r canllawiau statudol gyda'i gilydd yn arwain at ostyngiad yn nifer y newidiadau ffurfiol i enwau eiddo hanesyddol.

Fodd bynnag, nododd Llywodraeth Cymru:

...nid yw'r mesurau hyn yn mor bell â diogelu enwau lleoedd hanesyddol yn ffurfiol. Rhoddwyd ystyriaeth fanwl i ddiogelu enwau lleoedd hanesyddol yn statudol wrth fynd ati i ddatblygu Deddf 2016.

Mewn ymateb i'r ddeiseb yn galw am fynd yn ôl i sillafu enwau lleoedd Cymraeg yn y ffordd Gymraeg, nododd Gweinidog y Gymraeg ar y pryd:

Comisiynydd y Gymraeg sy'n gyfrifol am roi cyngor i unigolion a sefydliadau am ffurfiau safonol enwau lleoedd yng Nghymru. Mae Rhestr y Comisiynydd o Enwau Lleoedd Safonol Cymru yn adnodd ar-lein defnyddiol, y gellir ei chwilio neu y gellir ei lawrlwytho, i ddod o hyd i enwau safonol pentrefi, trefi a dinasoedd yng Nghymru...

Fodd bynnag, rôl y Comisiynydd yw awgrymu ffurfiau a sillafiadau enwau lleoedd, yn hytrach na'u gorfodi.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Jeremy Miles AS/MS
Gweinidog y Gymraeg ac Addysg
Minister for Education and Welsh Language

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-06-1207
Ein cyf/Our ref JMEWL/11086/21

Jack Sargeant AS
Cadeirydd – Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

11 Hydref 2021

Annwyl Jack,

Diolch am eich llythyr am ddeiseb yn galw ar y Senedd, a chyrrff eraill, i gyfeirio at ddinasoedd a threfi Cymru yn ôl eu henwau Cymraeg. Er bod y ddeiseb yn cyfeirio at y Senedd yn benodol, rwy'n cymryd yn ganiataol ei fod yn cyfeirio hefyd at Weinidogion Cymru a Llywodraeth Cymru.

I ateb y pwynt cyntaf, ynghylch cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg, mae Llywodraeth Cymru o ddifrif ynghylch tyfu'r Gymraeg. Mae ein strategaeth *Cymraeg 2050*, sy'n gosod uchelgais ar gyfer sut rydym am weld y Gymraeg yn datblygu ac ehangu, wedi gwreiddio, a'n targedau o ran cynyddu nifer y siaradwyr i filiwn a dyblu defnydd dyddiol, yn gyrru polisïau ledled y Llywodraeth. Yn hynny o beth, mae'r strategaeth wedi gwneud llawer iawn i newid y disgwrs o gwmpas yr iaith, ac i'w throï'n sgwrs bositif.

O droi at y sylw mewn perthynas ag enwau lleoedd, mae ein Rhaglen Lywodraethu ddiweddaraf yn cynnwys ymrwymiad y byddwn yn: Gweithio i amddiffyn enwau lleoedd Cymraeg.

Fel y gwyddoch, mae'r maes hwn yn un cymhleth, ac mae'n cynnwys nifer o haenau sydd oll angen eu trin mewn ffordd wahanol. Fel rheol rydym yn rhannu'r maes yn 3 rhan:

1. Enwau dinasoedd, trefi a phentrefi
2. Enwau hanesyddol a daearyddol
3. Enwau tai

Mae'r 3 maes hyn yn cael eu dwyn ymlaen ar y cyd rhwng Cadw, Is-adran y Gymraeg a Chomisiynydd y Gymraeg, gyda Cadw'n gyfrifol am y polisi enwau hanesyddol a'r Comisiynydd yn safoni enwau dinasoedd, trefi a phentrefi. Ymddangosodd fy rhagflaenydd fel y Gweinidog sy'n gyfrifol am y Gymraeg gerbron y Pwyllgor ym mis Ionawr eleni, gan ddarparu papur yn ymdrin â'r meysydd hyn. Mae ein gwaith yn hyn o beth yn parhau, ac rydym wrthi'n archwilio'r opsiynau ar sut orau i amddiffyn enwau lleoedd Cymraeg.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Jeremy.Miles@llyw.cymru
Correspondence.Jeremy.Miles@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 54
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Serch hynny, mae gofynion y deisebwr yn mynd i dir ychydig yn wahanol, gan ofyn i ni arddel enwau Cymraeg yn unig ar drefi a dinasoedd.

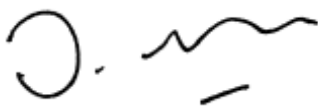
Mewn rhai enghreifftiau, lle mae ynganiad enwau Cymraeg a Saesneg ar dref neu ddinas mor debyg i'w gilydd bod dadl gref dros lynu at un sillafiad, rwy'n credu y gall wneud synnwyr i lynu wrth y sillafiad Cymraeg. Yn hyn o beth, byddwn yn cefnogi'r egwyddor a hyrwyddir gan Gomisiynydd y Gymraeg, sef y dylem anelu at un ffurf pan fod ond ambell i lythyren o wahaniaeth rhwng y ffurfiau Cymraeg a'r rhai Saesneg. Yn y cyd-destun hwn, roedd ein polisi drafft ar Seilwaith Ieithyddol y Gymraeg (daeth ymgynghoriad yn ei gylch i ben ym mis Gorffennaf) yn nodi'r angen i hyrwyddo a phwysleisio statws enwau lleoedd sydd wedi eu safoni, a chodi ymwybyddiaeth o'r Rhestr o Enwau Lleoedd Safonol Cymru, sy'n cael ei chynnal gan y Comisiynydd.

Ond aiff pethau'n fwy cymhleth pan fod yna enwau gwahanol yn Gymraeg a Saesneg ar gyfer yr un dref neu ddinas. Mae gan bob tref, pentref a dinas ei hanes unigryw ei hun, ac mae'r hanes hwnnw'n perthyn i sut mae ei enw neu enwau wedi gwreiddio, datblygu a newid dros y canrifoedd.

Mae'r deisebydd yn cyfeirio'n benodol at enghraifft Caerdydd, sydd ynddo'i hun heb fod yn syml o bell ffordd. Mae'r enw modern Cymraeg *Caerdydd* yn dod o'r ffurf Gymraeg ganoloesol, *Caerdyf*, sydd yn y Saesneg wedi datblygu'n *Cardiff* (*gyda'r 'f' Cymraeg yn cael ei drosi'n 'ff' Saesneg*). O hepgor yr enw 'Saesneg' modern gallwn ddadlau ein bod hefyd yn dileu cysylltiad â ffurf ganoloesol enw'r ddinas.

Mae'r rhain yn faterion lleol yn aml iawn, ac er fy mod yn cefnogi'n llwyr yr arfer o ddefnyddio'r gair "Senedd" yn unig mewn iaith bob dydd, yn Saesneg yn ogystal â'r Gymraeg, yn ogystal â sut mae Cymdeithas Bêl-droed Cymru yn defnyddio "Cymru" wrth gyfathrebu yn y ddwy iaith, rwy'n credu bod angen iddyn nhw ganfod ffordd o adlewyrchu'r ystod eang o safbwyntiau a goblygiadau sy'n bodoli, fel yr awgrymir gan y paragraff blaenorol.

Yn gywir,

Jeremy Miles AS/MS

Gweinidog y Gymraeg ac Addysg
Minister for Education and Welsh Language

P-06-1207 Start referring to Welsh cities and towns by their Welsh names, Correspondence – Petitioner to Committee, 08.11.21

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Jack Sargent MS
Chair – Petitions committee
Senedd Cymru
Cardiff Bay
Cardiff CF99 1SN

2 November 2021

Dear Jack,

I would firstly like to thank you for taking the petition into consideration. It means a great deal to me that the voices of myself and many others, who join me as Welsh speakers, are being acknowledged. It is crucial that necessary steps are taken to protect what is left of our language after the hardships it has faced. Understandably so, current efforts towards the preservation of the Welsh language are fairly recent and feedback should be welcomed. Having grown up in a predominantly Welsh community, listening to others around me and exploring various ways on how efforts towards the preservation of the language could be improved makes me keen to bring possible new ideas into your Cymraeg 2050.

I agree, the opportunity should be taken to ensure that Welsh cities and towns are also referred to by their Welsh names by Welsh Ministers and the Welsh Government. I cannot say I disagree with any aspect that has been presented in the letter. However, towards the end of the letter I notice that the issue with regarding towns by their Welsh name and discarding the English given name could be considered erasing the connection with Medieval Wales. It is understandable that some town names will have historical connections yet, its documentation will remain we cannot guarantee that our language will do the same in the later future since it has proved to be in immense danger in the past. Not only that, but the Welsh language cannot be compared to a historical era or a period in history. It is common for historical eras to disappear naturally; however, we should be reminded that our language did not disappear naturally. I also notice you agree with the use of the term 'Cymru' and 'Senedd' – should you investigate the term 'Prydain' for Britain, I strongly believe it should become another popularised Welsh term in Wales and further establishes the connection to our country.

Before I go into slightly more detail on the Welsh language, I would like to state reasoning behind the petition, I wrote this petition a while ago after reflecting upon my experience in education. Of course, Welsh is compulsory for Key Stage 4 learners in schools across Wales, due to the government's initial decision to do so in 1999. However, during my time in education I had found that hatred towards Welsh as a subject was not uncommon – it was rather disheartening. The main argument my peers had for this hatred was that it was never used by anyone outside of the education system it was only by paying closer attention to government figures in Wales, I had noticed that the language was rarely ever used. Whilst I wholeheartedly agree that making Welsh a compulsory subject was a step in the right direction, myself – and many others – do not believe that the current fault lies within the legislation but rather the attitude possessed by public figures in Wales as stated, by Welsh Ministers. It is for this reason I made the decision to start the petition.

Tudalen y pecyn 56

I also notice you cover education in Wales, and it would be a missed opportunity, especially whilst on topic, not to discuss key points on how Welsh is taught. Many would join me in agreement that the way second language Welsh is taught at GCSE level is not taught very well rather than help young people become enthusiastic about their heritage and home, it makes young people gain an alarming disinterest in the language which can have an overall negative affect in the future – for example, they would not want their children to attend Welsh schools due to their negative experience, many people have already witnessed this consequence in action. I think there are many possible ways to combat this. Firstly, I do not believe that we have a strong sense of identity as a nation. Not many Welsh children are aware of their heritage and just how wonderful it truly is and it is due to this reason they do not have a connection to the language. You cannot have language without history and therefore, I think it is crucial to teach young people of key Welsh figures such as Gwenllian ferch Gruffydd, Betsi Cadwaladr, Owain Glyndwr, Roald Dahl. Not only that, but Welsh mythology will draw children and young people into learning the language – stories such as Rhiannon, Y Tylwyth Teg, and Branwen from the Mabinogion will not fail in establishing a connection between language and identity due to its intriguing nature. Of course, it would mean the most if you consider what I have discussed in this letter, many in this country wish to see a change in our education and have been eager to see this change for generations.

I understand that a some will disagree with what I put forward to you however, it's important that you do not alter the necessities of Wales to suit a small minority.

I would like to take the time to thank you, once again, for taking my petition into consideration, it means a great deal to me. I hope, as do many others, that Wales sees some significant and impactful changes in the years to come.

Sincerely,

Madison Lorraine

P-06-1210 Ataliwch Lywodraeth Cymru rhag cyflwyno terfyn cyflymder cyffredinol o 20 milltir yr awr

Y Pwyllgor Deisebau | 15 Tachwedd 2020
Petitions Committee | 15 November 2021

Cyfeirnod: SR21/1044-10

Rhif y ddeiseb: P-06-1210

Teitl y ddeiseb: Ataliwch Lywodraeth Cymru rhag cyflwyno terfyn cyflymder cyffredinol o 20 milltir yr awr

Geiriad y ddeiseb: Awdurdodau lleol a ddylai bennu terfynau cyflymder, a dim ond lle bo'n angenrheidiol y dylent fod yn 20mya.

1. Cefndir

Llywodraeth Cymru yw'r awdurdod priffyrdd a'r awdurdod traffig sy'n gyfrifol am rwydwaith cefnffyrdd a thraffyrdd Cymru. Awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am ffyrdd lleol.

Yn 2009, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei chanllawiau cyfredol ynghylch pennu terfynau cyflymder lleol. Yn unol â'r canllawiau hyn, Llywodraeth Cymru sy'n gyfrifol am bennu terfynau cyflymder ar gefnffyrdd. Awdurdodau lleol sy'n

gyfrifol am bennu terfynau cyflymder ar ffyrdd lleol, gyda therfynau 20mya yn cael eu hannog lle bo hynny'n briodol.

Mae'r canllawiau hefyd yn gwahaniaethu rhwng terfynau a pharthau 20mya. Mae parthau 20mya wedi'u cynllunio i fod yn "hunanorfodol" yn sgil y mesurau gostegu traffig a gaiff cael eu cyflwyno ynghyd â'r newid yn y terfyn cyflymder. Mae cyflwyno terfyn 20mya yn golygu newid y terfyn cyflymder yn unig, ac nid yw'r drefn honno'n cynnwys unrhyw fesurau ffisegol i leihau cyflymder cerbydau yn yr ardal dan sylw.

Mewn Cyfarfod Llawn ym mis Mai 2019, dywedodd y Prif Weinidog fod "Llywodraeth Cymru o'r farn mai 20 mya ddylai fod y terfyn cyflymder rhagosodedig ar gyfer ardaloedd preswyl." Cydnabu'r Prif Weinidog hefyd fod angen i awdurdodau lleol gael disgrisiwn i gynnal terfyn o 30mya ar "brif lwybrau allweddol".

Effaith terfynau 20mya

Mae'r dystiolaeth ynghylch effaith terfynau a pharthau 20mya ar faterion fel cyfraddau anafiadau, ansawdd aer ac allyriadau nwyon tŷ gwydr wedi cael ei disgrifio'n aml fel tystiolaeth gymysg.

Yn 2018, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru astudiaeth ar sefyllfa'r dystiolaeth ar derfynau cyflymder 20mya mewn perthynas â'r effeithiau ar ddiogelwch ar y ffyrdd, teithio llesol a llygredd aer. Hefyd yn 2018, cyhoeddodd Adran Drafnidiaeth Llywodraeth y DU waith ymchwil ar effeithiolrwydd y terfynau hyn. Canfu ymchwil Llywodraeth y DU:

...there is insufficient evidence to conclude that there has been a significant change in collisions and casualties following the introduction of 20mph limits in residential areas...

Yn ôl ymchwil diweddar gan IAM RoadSmart, elusen sy'n hyrwyddo diogelwch ar y ffyrdd, mae cefnogaeth yn y DU ar gyfer gostwng y terfyn cyflymder ar bob ffordd drefol o 30mya i 20mya wedi cynyddu yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Fodd bynnag, yn ôl Cyfarwyddwr Polisi ac Ymchwil y sefydliad, nid yw cyflwyno terfyn 20mya cyffredinol, o reidrwydd, yn lwybr delfrydol i'w droedio. Dywedodd:

Each situation needs to be decided on a case-by-case basis, with local considerations and consultation playing an important role.

Mae'r gwahaniaeth rhwng terfyn 20mya a pharth 20mya hefyd yn bwysig wrth ystyried y dystiolaeth sydd ar gael. Yn ôl ymchwil gan Brifysgol Queen's, er bod dystiolaeth glir bod cyflwyno parthau 20mya, gan gynnwys mesurau gostegu traffig, yn lleihau amllder a difrifoldeb gwrthdrawiadau ac anafiadau, mae diffyg dystiolaeth ynghylch effeithiolrwydd cyflwyno terfynau 20mya sy'n cael eu gorfodi drwy arwyddion yn unig.

Yn 2019, sefydlodd Llywodraeth Cymru grŵp gorchwyl a gorffen i ystyried a ddylai 20mya ddod yn derfyn cyflymder diofyn mewn ardaloedd preswyl Roedd ei adroddiad yn trafod amrediad o dystiolaeth ac yn cynnwys nifer o ddadleuon o blaid gyflwyno'r newid hwn. Dywed yr adroddiad:

Disgwylir y daw manteision sylweddol o ran diogelwch ar y ffyrdd yn sgil galluogi mwy o lawer o'r terfynau 20mya, yn enwedig mewn cymdogaethau difreintiedig. Yn y tymor hwy, disgwylir i ostyngiadau yn y canfyddiad o berygl ffyrdd arwain at fwy o gerdded a beicio a fydd yn gwella iechyd y cyhoedd ac yn disodli rhai teithiau byr mewn car... Mae mwy o gerdded a beicio hefyd yn debygol o arwain at fwy o gydlyniant cymdeithasol sy'n dod â buddiannau cymdeithasol ac iechyd pellach. Bydd cyflymderau is yn arwain at leihad mewn sŵn traffig, tra bydd effeithiau ar ansawdd aer yn niwtral ar y gwaethaf a bydd cynnydd mewn amserau teithio yn fach...

2. Camau gweithredu gan Lywodraeth Cymru

Fel y nodwyd eisoes, yn 2019, sefydlodd Llywodraeth Cymru grŵp gorchwyl a gorffen i ystyried a ddylai 20mya ddod yn derfyn cyflymder diofyn mewn ardaloedd preswyl. Derbyniodd Llywodraeth Cymru argymhellion y grŵp <https://llyw.cymru/ymateb-llywodraeth-cymru-ir-argymhellion-wnaed-yn-adroddiad-grwp-tasglu-20mya>, gan gynnwys yr argymhelliad y dylid lleihau'r terfyn cyflymder diofyn ar ffyrdd cyfyngedig (y rhai mewn ardaloedd preswyl sydd â system o oleuadau stryd heb fod yn fwy na 200 llath oddi wrth ei gilydd) o 30mya i 20mya.

Mewn llythyr at y Cadeirydd, dyddiedig 14 Hydref, nododd y Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd fod cam cyntaf y broses o gyflwyno terfyn o 20mya wedi dechrau, a hynny ar ffurf cynlluniau peilot mewn wyth cymuned ledled Cymru. Bydd y cynlluniau peilot hyn yn cael eu defnyddio i gasglu data, gyda'r nod o gyflwyno'r cynllun yn llawn yn 2023. Ym mis Medi 2021, cyhoeddodd y Dirprwy Weinidog fod cyllid grant parhaus ar gael ar gyfer y cynlluniau peilot hyn.

Mae llythyr y Dirprwy Weinidog hefyd yn nodi'r ffaith bod Llywodraeth Cymru wedi cynnal ymgyngoriad ar y cynigion yn ddiweddar.

3. Camau gweithredu gan Senedd Cymru

Ym mis Gorffennaf 2020, trafododd y Senedd y syniad o gyflwyno terfynau cyflymder diofyn o 20mya.

Ym mis Medi 2021, cyflwynodd Andrew RT Davies AS gwestiwn ysgrifenedig yn gofyn pa ganran o rwydwaith ffyrdd Cymru fyddai'n dod o fewn y terfyn cyflymder arfaethedig o 20mya. Roedd ymateb y Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd fel a ganlyn:

There are a total of 34,850km of public road in Wales. In terms of the 20mph project, it is anticipated:

- 60% will be out of scope as it has a speed limit of 40mph or above.
- 35% will automatically change from 30mph to 20mph (existing 30mph, not A or B classified).
- 5% will be reviewed through an exception process (existing 30mph, A or B classified), of which a small proportion would be expected to be classed as an exception to remain at 30mph. The majority will become 20mph.
- <1% is already 20mph

It is anticipated, the changes will therefore affect close to 40% of the total length of Wales road network.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Ein cyf/Our ref LW/11433/21

Jack Sargeant AS
Cadeirydd – Y Pwyllgor Deisebau

14 Hydref 2021

Annwyl Jack

Diolch am eich llythyr dyddiedig 17 Medi ynghylch Deiseb P-06-1210 Ataliwch Lywodraeth Cymru rhag cyflwyno terfyn cyflymder cyffredinol o 20 milltir yr awr.

Rydym wedi gwneud cynnydd o ran lleihau marwolaethau ac anafiadau difrifol ar ein ffyrdd dros 21 mlynedd datganoli, ond er gwaethaf ein hymdrechion sylweddol, yn ystod 2018 digwyddodd y gyfran uchaf o'r holl anafusion (50%) ar ffyrdd 30mya. Ni ellir caniatáu hyn ac mae'n rhaid i ostyngiad i 20mya ar ein ffyrdd preswyl a ffyrdd trefol prysur eraill i gerddwyr fod y ffordd ymlaen.

Mae Cymru bellach ar flaen y gad o ran cyflymder diogel gyda'i chynllun i gyflwyno terfynau cyflymder o 20mya ar bob ffordd gyfyngedig yn 2023. Mae'n rhoi Cymru mewn sefyllfa unigryw yn y byd ar ôl mabwysiadu deddfwriaeth llesiant a theithio llesol sy'n cefnogi dull gweithredu Vision Zero o ymdrin â diogelwch ar y ffyrdd, yn seiliedig ar y gred nad oes unrhyw farwolaeth neu anaf difrifol yn dderbyniol ar ffyrdd.

Ar hyn o bryd rydym yn treialu terfynau cyflymder o 20mya mewn wyth anheddiad ledled Cymru gan ganiatáu inni oresgyn unrhyw faterion nas rhagwelwyd cyn inni fwrw ymlaen â'r camau gweithredu cenedlaethol arfaethedig ym mis Ebrill 2023. Rydym hefyd wedi cynnal ymgynghoriad cyhoeddus 12 wythnos ar y terfyn cyflymder diodyn o 20mya a ddaeth i ben ar 1 Hydref. Mae swyddogion bellach yn casglu'r canlyniadau a bydd rhagor o wybodaeth yn cael ei chyhoeddi cyn diwedd eleni.

Mae cyfanswm o 34,850km o ffyrdd cyhoeddus yng Nghymru. O ran y prosiect 20mya, rhagwelir yr isod:

- Bydd 60% o ffyrdd allan o gwmpas y prosiect gan fod ganddynt derfyn cyflymder o 40mya neu uwch.
- Bydd 35% o ffyrdd yn newid yn awtomatig o 30mya i 20mya (ffyrdd 30mya presennol, ddim yn ffyrdd dosbarthiadol A neu B).
- Bydd 5% o ffyrdd yn cael eu hadolygu drwy broses eithrio (ffyrdd 30mya presennol, ffyrdd dosbarthiadol A neu B), ac o'r rheini byddai disgwyl i gyfran fach ohonynt gael eu hystyried yn eithriad i aros ar 30mya. Bydd y mwyafrif yn dod yn 20mya.
- Mae <1% o ffyrdd eisoes yn 20mya.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Lee.Waters@llyw.cymru
Correspondence.Lee.Waters@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 62
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Rhagwelir y bydd y newidiadau felly'n effeithio'n agos at 40% o gyfanswm hyd rhwydwaith ffyrdd Cymru. Rydym eisoes wedi gwneud gwaith ymgynghori helaeth gyda'r holl randdeiliaid gan gynnwys pob Awdurdod Lleol yng Nghymru, gyda'r cyfarfod diweddaraf gydag Arweinwyr yn cael ei gynnal ar 7 Hydref.

Rwyf yn llwyr sylweddoli bod gwneud 20mya y terfyn cyflymder diofyn mewn ardaloedd preswyl yn gam beiddgar. Fodd bynnag, mae lleihau cyflymder yn lleihau damweiniau ac yn achub bywydau. Ochr yn ochr â hyn bydd ansawdd bywyd yn gwella, gan wneud lle ar ein strydoedd ar gyfer teithio llesol mwy diogel a bydd yn annog y broses o newid dulliau deithio yr ydym yn ceisio'i gyflawni fel rhan o [Lwybr Newydd, Strategaeth Drafnidiaeth Cymru](#).

Yn gywir

Lee Waters AS/MS

Y Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd
Deputy Minister for Climate Change

P-06-1211 Dylid cael gwared ar y camerâu cyflymder cyfartalog a'r terfyn cyflymder o 50mya ar yr M4 rhwng Casnewydd a Chaerdydd

Y Pwyllgor Deisebau | 15 Tachwedd 2021
Petitions Committee | 15 November 2021

Cyfeirnod: SR21/1044-11

Rhif y ddeiseb: P-06-1211

Teitl y ddeiseb: Dylid cael gwared ar y camerâu cyflymder cyfartalog a'r terfyn cyflymder o 50mya ar yr M4 rhwng Casnewydd a Chaerdydd

Geiriad y ddeiseb: Mae'r Llywodraeth yn bwrw ymlaen â'r cynllun i osod camerâu cyflymder cyfartalog a phennu terfyn cyflymder newydd o 50mya ar yr M4 rhwng Casnewydd a Chaerdydd. Mae'n honni y bydd y mesurau hyn yn lleihau damweiniau a llygredd, ac yn lleddfu tagfeydd. Rydym yn mynnu bod y Llywodraeth yn gwyrddroi'r polisi hwn ar unwaith. Dylai'r buddsoddiad dan sylw fynd tuag at fentrau gwyrdd sydd o fudd i'r cyhoedd, yn hytrach na gosod cyfyngiadau arnynt. Y ffordd orau o leddfu tagfeydd yw cynyddu darpariaeth (fel creu lonydd ychwanegol neu adeiladu ffordd osgoi) yn hytrach na lleihau'r galw - a fydd yn niweidio'r economi.

1. Cefndir

Llywodraeth Cymru yw'r awdurdod priffyrdd a'r awdurdod traffig sy'n gyfrifol am rwydwaith cefnffyrdd a thraffyrdd Cymru. Mae hyn yn cynnwys gosod terfynau cyflymder ar yr M4 yng Nghymru.

Llygredd aer a therfynau cyflymder

Yn 2018, cafodd Llywodraeth Cymru ei dwyn i'r llys oherwydd achosion o dorri terfynau nitrogen deuocsid (NO₂). Dyfarnodd yr Uchel Lys bod rheoli gormodedd o NO₂ ar y rhwydwaith cefnffyrdd a thraffyrdd yn gyfrifoldeb uniongyrchol ar Lywodraeth Cymru.

Er mwyn mynd i'r afael ag allyriadau NO₂, mae terfynau cyflymder 50mya wedi'u cyflwyno mewn pum safle ar y rhwydwaith cefnffyrdd a thraffyrdd, gan gynnwys rhwng cyffyrdd 25 a 26 yr M4 yng Nghasnewydd.

Ym mis Medi 2021, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ddatganiad i'r wasg yn awgrymu bod cyflwyno terfynau 50mya ar y safleoedd hyn "eisoes wedi llwyddo i achosi gostyngiad o 47% yn y lefelau nitrogen deuocsid yn yr ardaloedd lle y mae'r effaith yn sylweddol".

Ffordd liniaru'r M4 a Chomisiwn Burns

Mae'r deisebydd yn galw am gael gwared â'r terfyn 50mya yng Nghasnewydd, er mwyn buddsoddi mewn mentrau gwyrdd ac adeiladu lonydd ychwanegol/ffordd osgoi yn lle hynny.

Ym mis Mehefin 2019, cyhoeddodd y Prif Weinidog na fyddai cynlluniau ar gyfer ffordd liniaru'r M4 yn mynd yn eu blaen. Cyhoeddwyd hefyd y byddai Comisiwn Trafnidiaeth De-ddwyrain Cymru (dan gadeiryddiaeth yr Arglwydd Burns ac a elwir yn Gomisiwn Burns) yn cael ei sefydlu i wneud argymhellion ar atebion amgen i broblemau tagfeydd ar goridor yr M4 o amgylch Casnewydd.

Yn ei adroddiad ar gynnydd ym mis Rhagfyr 2019 gwnaeth y Comisiwn dri argymhelliad cychwynol, gan gynnwys y dylai Gweinidogion Cymru:

Gael gwared ar y terfyn cyflymder amrywiol rhwng o amgylch Cyffordd 24 (Coldra) a Chyffordd 28 (Parc Tredegar) a chyflwyno system rheoli cyflymder cyfartalog o 50mya yn yr un manau.

Wrth esbonio'r rhesymeg dros yr argymhelliaid hwn, nododd yr adroddiad:

Rydym wedi ystyried ac wedi modelu amrediad o derfynau cyflymder, gan gynnwys 40mya, 50mya a 60mya. Mae ein dadansoddiadau'n dangos mai 50mya yw'r cyflymder gorau ar gyfer dibynadwyedd amser teithio a chyflymder, gan ystyried hefyd ffactorau eraill megis ansawdd aer, allyriadau a sŵn.

Ym mis Tachwedd 2020, cyhoeddodd y Comisiwn ei [argymhellion terfynol](#). Disgrifiodd ei gynigion fel "rhwydwaith o ddewisiadau amgen" ac mae ei argymhellion yn canolbwyntio ar drafnidiaeth gyhoeddus.

Derbyniodd Llywodraeth Cymru [yr holl argymhellion](#) mewn egwyddor ac ym mis Ionawr 2021 sefydlodd [Uned Cyflenwi Burns](#) o fewn Trafnidiaeth Cymru i oruchwylio'r broses weithredu.

Strategaeth Trafnidiaeth Cymru

Ym mis Mawrth 2021 lansiodd Llywodraeth Cymru [Strategaeth Trafnidiaeth Cymru](#). Mae'n cynnwys hierarchaeth trafndiaeth gynaliadwy sy'n rhoi teithio mewn car modur preifat ar waelod y rhestr. Mae hefyd yn gosod targed i gynyddu teithiau a wneir drwy drafndiaeth gyhoeddus, cerdded neu feicio o 32 y cant i 45 y cant erbyn 2040.

2. Camau gan Lywodraeth Cymru

Mewn llythyr at y Cadeirydd dyddiedig 25 Hydref, mae'r Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd yn nodi y bydd y terfyn cyflymder o 50mya ar y rhan hon o'r M4 yn cael ei "orfodi gan ddulliau Gorfodi Cyflymder Cyfartalog yn y dyfodol". Mae'r Dirprwy Weinidog yn nodi hefyd y bydd Llywodraeth Cymru, yn hydref 2021, yn ymgynghori ar Gynllun Diweddarau ynghylch y camau y mae'n cymryd i fynd i'r afael ag achosion lle mae'r lefel yn uwch na'r terfyn cyfreithiol o nitrogen deuocsid.

Mae'r llythyr hefyd yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am y gwaith sy'n cael ei wneud gan yr Uned Cyflenwi i fwrw ymlaen ag argymhellion Comisiwn Burns.

3. Camau gan Senedd Cymru

Mae penderfyniad Llywodraeth Cymru i beidio â bwrw ymlaen â ffordd lliniaru'r M4 wedi cael ei godi a'i drafod yn y Senedd sawl tro, gan gynnwys ym mis Mehefin 2019 yn dilyn cyhoeddiad y Prif Weinidog.

Ym mis Mehefin 2021, cyflwynodd Natasha Asghar AS gwestiwn ysgrifenedig yn gofyn am ddatganiad ynghylch y terfyn 50mya ar yr M4 yng Nghasnewydd. Ymatebodd y Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd gan ddweud fod y terfyn yn cael ei fonitro'n agos gan Gan Bwyll ac mai bwriad y newid oedd:

- helpu i reoli problemau tagfeydd ar hyd y rhan hon o'r M4;
- gwella amseroedd teithio a sicrhau llif traffig llyfnach;
- lleihau'r risg o ddamweiniau; a
- gwella ansawdd aer drwy leihau lefelau allyriadau.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Eich cyf/Your ref P-06-1211
Ein cyf/Our ref LW/11432/21

Jack Sargeant AS
Cadeirydd – Y Pwyllgor Deisebau

deisebau@senedd.cymru

25 Hydref 2021

Annwyl Jack,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 17 Medi at y Gweinidog Newid Hinsawdd ynghylch Deiseb P-06-1211 Dylid cael gwared ar y camerâu cyflymder cyfartalog a'r terfyn cyflymder o 50mya ar yr M4 rhwng Casnewydd a Chaerdydd. Rhoddwyd eich llythyr i mi oherwydd fy nghyfrifoldebau portffolio ac ymddiheuraf am yr oedi wrth ymateb.

Yn dilyn penderfyniad y Prif Weinidog i beidio â bwrw ymlaen â Ffordd Liniaru'r M4, sefydlwyd Comisiwn Trafnidiaeth De-ddwyrain Cymru (SEWTC) i ystyried y problemau, y cyfleoedd, yr heriau a'r amcanion ar gyfer mynd i'r afael â thagfeydd ar yr M4 yn ne-ddwyrain Cymru a gwneud argymhellion i Lywodraeth Cymru ar atebion hirdymor. Dylid nodi bod y Comisiwn yn weithredol annibynnol ar Lywodraeth Cymru.

Ystyriodd y Comisiwn ystod eang o opsiynau i fynd i'r afael â thagfeydd ar yr M4. Cymeradwyodd Llywodraeth Cymru [argymhellion terfynol](#) y Comisiwn ym mis Ionawr 2021. Gellir dod o hyd i fanylion ar-lein yr [argymhellion y Comisiwn a gymeradwywyd gan Lywodraeth Cymru](#).

Mae [Llwybr Newydd - Strategaeth Drafnidiaeth Cymru](#) yn rhoi pobl a newid hinsawdd wrth wraidd ein system drafnidiaeth. Mae'r Strategaeth yn canolbwyntio ar dair blaenoriaeth, sy'n rhoi pwyslais ar leihau'r angen i deithio ond pan fo angen i bobl deithio, byddant yn defnyddio dulliau trafndiaeth gynaliadwy lle bo hynny'n bosibl.

Mae angen llai o geir ar ein ffyrdd, mwy o bobl yn defnyddio trafndiaeth gyhoeddus a mwy o gerdded neu feicio. Lle mae angen seilwaith trafndiaeth newydd arnom, byddwn yn meithrin ffordd newydd o weithio. Byddwn yn defnyddio'r Hierarchaeth Cynllunio Trafnidiaeth Gynaliadwy i roi blaenoriaeth i ateb y galw am deithio drwy gerdded, beicio a thrafnidiaeth gyhoeddus cyn cerbydau modur preifat.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Lee.Waters@llyw.cymru
Correspondence.Lee.Waters@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 68
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Rydym wedi penodi Simon Gibson CBE yn Gadeirydd Bwrdd Cyflawni Burns, gyda Dr Lynn Sloman MBE yn Is-gadeirydd. Gyda'i gilydd maent yn goruchwyllo hynt y 58 o argymhellion Burns gan yr Uned bwrpasol a sefydlwyd yn Trafnidiaeth Cymru. Mae'r Uned Gyflawni eisoes yn gwneud cynnydd da. Mae'n defnyddio ffordd newydd o weithio i ddod â rhanddeiliaid amrywiol at ei gilydd i gyflawni'r argymhellion aml-foddol. Er enghraifft:

- Mae wedi edrych ar hyd a lled y llwyth nesaf o waith technegol sydd ei angen i wella Prif Reilffordd De Cymru yn barod ar gyfer Llywodraeth y DU, a'i Hadolygiad Cysylltedd Undebau, i wella'r seilwaith hwn nad yw wedi'i ddatganoli.
- Mae'n datblygu opsiynau ar gyfer gwelliannau blaenllaw i'r seilwaith beicio a bysiau rhwng Caerdydd a Chasnewydd, gan ddwyn ynghyd a chefnogi'r Awdurdodau Lleol.
- Mae'n gweithio gyda Dafydd Trystan, Cadeirydd y Bwrdd Teithio Llesol, i edrych ar opsiynau ar gyfer annog newid mewn ymddygiad.

Cyhoeddwyd ein [Cynllun Aer Glân i Gymru](#) ym mis Awst 2020. Gall llygredd aer effeithio ar iechyd y cyhoedd, yr amgylchedd naturiol a'r economi, a gall amlygiad i lefelau uchel o nitrogen deuocsid amharu ar lwybrau anadlu'r ysgyfaint, gan gynyddu symptomau'r rhai sy'n dioddef o glefydau'r ysgyfaint. Mae amlygiad tymor byr i nitrogen deuocsid hefyd yn gysylltiedig â mwy o afiachusrwydd cardiofasgwlaidd ac anadlol.

Mae'r amgylchedd wrth wraidd ein penderfyniadau ac rydym wedi ymrwymo i fynd i'r afael â ffynonellau llygredd aer a sicrhau hawl pobl i aer glân yng Nghymru. Gwella ansawdd aer yw un o'r heriau mwyaf cymhleth sy'n ein hwynebu sy'n golygu bod angen gweithredu ar y cyd ar draws sectorau a chymunedau i sicrhau aer glân. Mae'n bwysig ein bod yn gwneud hyn yn iawn.

Rydym wedi cyflwyno terfynau cyflymder o 50mya mewn 5 lleoliad ledled Cymru i leihau llygredd nitrogen deuocsid, gan gynnwys ar yr M4 rhwng cyffyrdd 25 a 26 a bydd y terfyn cyflymder yn y lleoliad hwn yn cael ei orfodi gan ddulliau Gorfodi Cyflymder Cyfartalog yn y dyfodol. Deallwn y gallai terfynau cyflymder fod yn amhoblogaidd. Fodd bynnag, drwy ein hymchwiliadau, gwyddom ei bod yn debygol mai dyma'r ffordd gyflymaf a mwyaf effeithiol o leihau lefelau nitrogen deuocsid ac mae'n hanfodol bod gyrwyr yn cydymffurfio â'r terfyn cyflymder i leihau lefelau nitrogen deuocsid.

Yr hydref hwn byddwn yn cyhoeddi, yn destun ymgynghoriad, ein Cynllun Diweddarau ar y camau yr ydym yn eu cymryd i fynd i'r afael ag achosion lle mae'r lefel yn uwch na'r terfyn cyfreithiol o nitrogen deuocsid. Bydd yn manylu ar y cynnydd a wnaed hyd yma a'r camau nesaf i sicrhau ein bod yn mynd ati ar frys i wella ansawdd aer er budd iechyd y cyhoedd.

Yn gywir,

Lee Waters AS/MS

Y Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd
Deputy Minister for Climate Change

P-06-1211 Remove the average speed cameras and 50mph speed limit on the M4 between Newport and Cardiff, Correspondence – Petitioner to Committee, 05.11.21

We, the signed in the petition, do not agree with the FM decision not to proceed with the M4 relief road. This should be reconsidered, especially when the UK Government has said they will deal with the issue of traffic on the M4 in this area by widening the Brynglas tunnels and they will pay for it! Frankly, we don't care if it's a desolved matter or not.

That "not to increase supply" decision has forced the use of average speed cameras on the M4.

The logic is clear - if you refuse to increase supply of available road or route alternative on a frequently congested space, then the only two options remaining to improve the flow of traffic are to:

1. Reduce the use of the road by vehicles; and/or
2. Reduce the speed on the road so the required stopping distance between cars is reduced and thus you can fit more cars on the road at the same time.

Mandating the enforced reduction of traffic on these roads would be political suicide and speaks to an assault on freedoms. Although, I note outrageous plans that will essentially have that affect are being considered by the Welsh Government (essentially charging people to use the M4).

Moreover, the only effectively way to enforce a reduction of speed over a prolonged period is the use of average speed cameras. Thus, we have ended up with average speed cameras.

You did not need to spend vast swaths of our money setting up an independent Commission to work this out; I could have told you in five minutes for free. How much was spent on this Commission out of interest?

Why does this Welsh Government not believe in providing more for the Welsh people and instead focus on policies that restrict, reduce and remove opportunity to thrive?

The money should have been spent on increasing capacity of the roads, making Wales a global leader in electric cars/ charging points and incentivising the purchase of electric vehicles. Does the Welsh Government not realise if you charge to use the M4 that the cost will not bother the rich but the poor, who more often than not cannot work from home, will be disproportionately affected. They will have less money in their pockets to aspire to purchase a green electric car and will be forced to extend the use of old, polluting models?

As for average speed cameras, it seems the driving force (pun intended) behind the roll out is not to reduce emissions as the FM has indicated but rather to reduce road

speeds for those who, now older, prefer and feel more comfortable in a slower environment. The Welsh government likes to talk about equality so how many people under 30 years old were part of the commission set up to look at this?

Regarding the environmental impact of average speed cameras on the environment, I have the following questions:

1. Do you have any data on the levels of nitrogen dioxide and other pollutants such as CO₂ on either side (directly next to and up to ten plus miles outside) of average speed camera zones both prior to and after the installation of average speed cameras? Has this been considered previously? If so, please provide full, specific evidence only relevant to the question. It seems to me that people accelerate hard out of average speed zones which may lead to higher levels of pollutant on either side of average speed zones. It also seems as though some people on longer journeys would increase their average speed on parts of their journey that takes place outside average speed zones in order to 'make back time'.
2. What data or research have you conducted into how travelling within an average speed zone affects the behaviour of drivers along the rest of their trip outside of average speed cameras? Has this been considered previously? If so, please provide full, specific evidence only relevant to the question. If this hasn't please justify why this data isn't required to prove average speed cameras are net positive for the environment.
3. What is the actual recorded average speed on average speed zones where the advertised limit is 50mph? Do you have this data and if not, why not? If not, how can you justify your choice of speed limit without this data?
4. Why do we use 50mph limits on average speed zones when numerous academics and NGOs, such as The Energy Saving Trust, suggest 55 - 65mph is the most efficient driving speed and CO₂ emissions are directly related to the amount of fuel burnt? Has this been considered previously? If so, please provide full, specific evidence only relevant to the question.
5. Why do we enforce 50mph limits on sections of downhill motorway where the potential energy of the vehicle location often means it can go faster than 50mph without the use of the accelerator? It would be more efficient to allow the vehicle to coast down the hill, thus removing the idling engine from the high nitrogen oxide area quicker and not wasting the additional fuel burnt to get the vehicle in a position where it has gained potential energy. Has this been considered previously? If so, please provide full, specific evidence only relevant to the question.
6. What is the environmental, financial and congestion implications of enforcing 50mph limits on sections of road where a vehicles potential energy would allow it to travel at a speed faster than 50mph? Have you collected any data on this? Has this been considered previously? If so, please provide full, specific evidence only relevant to the question.
7. What is the increase in time burden for someone travelling along the new

50mph section of the M4 between Newport and Cardiff verses travelling at the previous 70mph limit? If someone were to drive up and down this road every day, over a year how much additional time would they spend driving? What cost would this have on the Welsh economy?

8. How much time does the average Welsh commuter spend stuck in traffic compared to the rest of the UK, Europe and the rest of the World?

9. How many cars per day transited through the area of the M4 in question prior to and after the installation of the average speed cameras? Please justify dates quoted in order to minimise the impact of Covid restrictions.

10. If, as proposed, the average speed cameras improve the flow of cars on the M4 and (with the speed being lower there will be a reduced stopping distance required between cars) thus, more cars can drive on the road simultaneously, will the capacity of the M4 not theoretically be improved at congested times and so the environmental impact will not necessarily be positive? What studies have been done look at possible unexpected outcomes from this policy?

11. Why is banning combustions engine vehicles immediately not a quicker, more effective way to reduce NO2 levels? The letter states average speed cameras are the quickest way to reduce NO2 levels – it seems to just suit the narrative but not be factually true.

I note in the reply the "Three priorities" of the transport strategy were reference but it was not overly clear what these were. I wonder if the Welsh Government has ever heard of "SMART Objectives"? Because "reducing the need to travel" does not seem very smart. I assure you, others and I do not sit in hours of traffic on the M4 as a hobby, we do not do it to get out of the house', we make those trips because they are essential. The reply also states "we need fewer cars on our roads" - can you explain why? Perhaps Lee Waters, as Deputy Minister for Climate Change, would like to inform us if he owns any cars? And if so, will he be stopping by his local We Buy Any Car office in the near future to lead the charge on the reduction of cars? If not, why not? It seems to me we need better transport. Personal transport is by far the most time efficient of the infrastructure is there. The priority should be making that transport electric. The future will clearly be electric, self-driving cars - be that personal or shared. This will be a good future. The Welsh Government should be driving this agenda forward.

The reply talks about giving priority to walking, cycling or public transport ahead of private motor vehicles. Well, last time I checked I was not allowed to walk or cycle on the M4 and my experience of public transport has been slow, expensive and frankly not fit for purpose. Not to mention most of the buses seem to emit similar amounts of emissions from their rear as several burning coalfields combined.

In short, transport infrastructure is critical to a successful, thriving economy. It allows us all to get to work in a timely fashion, to make the most of our free time, gives us more free time, saves us money, allows for the quick response of emergency services and provides us with new opportunities. We should be striving to enhance and build

on existing transport links to maximise all the benefits it can offer, not limiting what we already have. Our focus should be on encouraging the swift transition to renewables and electric vehicles to tackle the threat of poor air quality and climate change. Average speed cameras is robbing Paul to pay Peter, a focus on renewables and electric cars is a win win.

This Welsh Government needs to stop focusing on policies that restrict, reduce and remove opportunity.

I would appreciate full, specific replies to all questions posed, the answers of which should only contain information specifically relevant to the questions asked.

Apologies for any typos etc., some of us work and don't really have time to do this. We're too busy stuck in traffic on the m4 normally in our 'free time' to give views for free, let alone to find enough time in the evening to spell check it

P-06-1213 Dylid gwahardd defnydd hamdden o Seadoo/sgïo jet yng Nghymru. Ac eithrio mewn ardaloedd dynodedig a reolir yn llym.

Y Pwyllgor Deisebau | 15 Tachwedd 2021
Petitions Committee | 15 November 2021

Cyfeirnod: SR21/1044-13

Rhif y ddeiseb: P-06-1213

Teitl y ddeiseb: Dylid gwahardd defnydd hamdden o Seadoo/sgïo jet yng Nghymru. Ac eithrio mewn ardaloedd dynodedig a reolir yn llym.

Geiriad y ddeiseb: Mae ein bywyd gwyllt a'u cynefinoedd eisoes o dan ymosodiad milain gan wareiddiad graddol, ymelwa ar adnoddau, llygredd a newid hinsawdd. Mae caniatáu defnydd heb ei reoli o'r cerbydau hamdden swmlyd, peryglus a llygrol hyn – gan ychwanegu at y difrod hwnnw – yn anghyfrifol! Dydyn nhw ddim yn cynnig unrhyw wasanaeth arall i ddynolryw heblaw cyffro am ennyd. Mae hyn yn wastraffus yn ogystal ag anghyfrifol.

Mae yna achosion o aflonyddwch, ymddygiad ymosodol a niwed bob dydd i ddefnyddwyr eraill y môr a bywyd gwyllt, gydag ambell achos yn cael ei gofnodi ac eraill ddim. Mae yna lawer o achosion o niwed corfforol a hyd yn oed marwolaeth i anifeiliaid a bodau dynol. Prin bod y defnydd hamdden o'r cerbydau pŵer uchel peryglus hyn yn cael ei reoli o gwbl. Rhaid eu gwahardd o bob maes, ac eithrio meysydd posibl bach a phenodol, sydd wedi'u neilltuo i'r bobl hunanol hynny niweidio'u hunain yn unig. Gallai hynny fod yn rhy anodd. Os mai dyna'r achos, dylid eu gwahardd yn gyfan gwbl yng Nghymru.

1. Cefndir

Nid oes system reoleiddio genedlaethol – naill ai ar lefel Cymru neu'r DU – sy'n llywodraethu perchnogaeth a defnydd sgïau jet neu 'badau dŵr personol' mewn dyfroedd mewndirol. Fodd bynnag, ar hyn o bryd gellir cyfyngu'r hawl i fordwyo o dan y gyfraith gyffredin mewn dyfroedd llanw trwy is-ddeddfau a gyflwynwyd gan awdurdodau harbwr ac awdurdodau lleol.

Mae'r canlynol ymhlith pwerau awdurdodau lleol:

- Pwerau *Deddf Iechyd y Cyhoedd 1936* i wahardd llongau rhag dyfroedd ymdrochi;
- Pwerau *Deddf Iechyd y Cyhoedd 1961* i reoleiddio badau pleser glan môr; a
- Phwerau *Deddf Llywodraeth Leol 1972* i fynd i'r afael â niwsans.

Mae pwerau awdurdod harbwr yn cynnwys y pŵer i wneud cyfarwyddiadau o dan *Ddeddf Mordwyo Morol 2013*.

Mae'r Bartneriaeth Badau Dŵr Personol yn nodi bod llawer o awdurdodau lleol eisoes yn defnyddio'r pwerau sydd ar gael i reoleiddio'r defnydd o sgïau jet – er enghraifft trwy wneud trwyddedau'n ofynnol. Mae wedi cyhoeddi canllaw i reoli sgïau jet ar gyfer awdurdodau lleol ac harbwr, yn ogystal â chynghor a hyfforddiant ar gyfer defnyddwyr hamdden.

Mae gan Sgomer, sef unig Barth Cadwraeth Forol, Cymru is-ddeddfau penodol i gyfyngu ar gyflymder llongau o fewn y parth hwn, er mwyn gostwng aflonyddwch i fywyd gwylt y môr. At hynny, mae ganddi god ymddygiad gwirfoddol sy'n nodi nad yw sgïo dŵr, sgïo jet a gweithgareddau tebyg yn dderbyniol o fewn y parth.

O ran diogelwch, mae'r Gymdeithas Frenhinol er Atal Damweiniau yn nodi fod y mwyafrif o ddamweiniau sgïau jet yn digwydd trwy wrthdrawiadau â badau dŵr personol neu fadau dŵr eraill, gan daro i mewn i lanfeydd, pierau neu greigiau, a methu ag osgoi defnyddwyr dŵr sy'n fwy agored i niwed.

Mae sefydliadau amgylcheddol hefyd yn poeni am effaith sgïau jet. Er enghraifft, cyhoeddodd yr RSPB friff polisi yn 2015 yn nodi bod sgïau jet yn gallu achosi cryn aflonyddwch i adar a gall hyd yn oed beri anaf neu farwolaeth mewn amgylchiadau eithafol". Nid yw'r RSPB ddim yn galw am wahardd sgïau jet:

While we don't want to see a ban on jet skiing, we do want to see it well-managed around sensitive areas for seabirds, including in protected areas.

Mae adroddiadau yn y cyfryngau yng Nghymru yn nodi bod nifer cynyddol o gwynion yn dod i law yng Nghymru, ac fe adroddwyd am ddwy farwolaeth yn lleol yn ystod haf 2020.

Ymgynghorodd Llywodraeth y DU ar gynigion ar gyfer cryfhau'r elfen o orfodaeth o ran defnyddio badau dŵr at ddibenion hamdden a phersonol rhwng 6 Medi a 1 Tachwedd 2021. Nododd y ddogfen ymgynghori y byddai'r Gorchymyn Llongau Masnachol (Badau Dŵr) arfaethedig yn berthnasol ledled y DU, gan gynnwys Cymru, gan nad yw diogelwch morwrol – gan gynnwys badau dŵr – wedi'i ddatganoli.

Mae'r datganiad i'r wasg sy'n cyd-fynd â'r ymgynghoriad yn dweud y byddai'r cynigion yn dwyn badau dŵr at ddibenion hamdden a phersonol – er enghraifft sgïau jet a chychod gwib – o dan yr un deddfau â'r rheini sy'n gweithredu llongau, gan olygu dedfrydau llymach ar gyfer y rheini sy'n cael eu dal yn gyrru'n beryglus. At hynny, mae'n nodi:

Although many [local authorities] have introduced speed limits, signage and ID tags to prevent accidents, there remains a number of unmanaged waters around the UK and, since the beginning of 2020, there have been 4 fatalities related to dangerous driving on jet skis, which these laws will help to prevent.

Bringing recreational and personal watercraft in line with laws in place for boats will ensure tougher sentences for reckless driving across all waters.

2. Camau gan Lywodraeth Cymru

Mae'r llythyr gan y Gweinidog Newid Hinsawdd at Gadeirydd y Pwyllgor Deisebau yn mynegi pryder am y mater, ac yn tynnu sylw'r Pwyllgor at bwerau awdurdodau lleol ac ymgynghoriad Llywodraeth y DU y cyfeiriwyd ato uchod.

3. Camau gan Senedd Cymru

Nid yw'n ymddangos bod y mater wedi'i ystyried yn y Senedd cyn y ddeiseb hon.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Julie James AS/MS
Y Gweinidog Newid Hinsawdd
Minister for Climate Change

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-06-1213
Ein cyf/Our ref JJ/11674/21

Jack Sargeant AS
Cadeirydd - Pwyllgor Deisebau

deisebau@senedd.cymru

21 Hydref 2021

Annwyl Jack,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 23 Medi ynghylch deiseb P-06-1213: Dylid gwahardd defnydd hamdden o Seadoo/sgio jet yng Nghymru. Ac eithrio mewn ardaloedd dynodedig a reolir yn llym

Yr wyf yn rhannu eich pryderon am ddiogelwch pobl mewn mannau cyhoeddus fel traethau, a bod ein cynefinoedd naturiol a'n bywyd gwyllt mewn perygl oherwydd effeithiau cynyddol llygredd a'r newid yn yr hinsawdd. O dan Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981, mae'n drosedd tarfu'n fwriadol neu'n ddi-hid ar rywogaethau morol fel dolffiniaid a morfilod. Gellir ystyried a chymhwysu mesurau rheoli ar gyfer Ardaloedd Gwarchod Morol Cymru lle mae risg amlwg o fygythiadau.

Yr wyf yn ymwybodol y bu cynnydd diweddar mewn adroddiadau gan aelodau o'r cyhoedd o aflonyddwch i fywyd gwyllt morol a achosir gan gerbydau hamdden yng Nghymru. Mae gan awdurdodau lleol y pŵer i reoleiddio goryrru a gyrru sy'n niwsans drwy is-ddeddfau a'r pŵer i ddirwyo'r rhai sy'n torri'r rheolau, er fy mod yn cydnabod efallai na fydd hyn yn ddigon i atal lleiafrif anghyfrifol o ddefnyddwyr jet-sgiau rhag ymddwyn yn fyrbwyll.

Efallai eich bod yn ymwybodol bod Adran Drafnidiaeth y DU wedi lansio ymgynghoriad (<https://www.gov.uk/government/consultations/strengthening-enforcement-of-the-dangerous-use-of-recreational-and-personal-watercraft>) ar atgyfnerthu'r gwaith o orfodi cyfreithiau diogelwch ar gyfer gwaith hamdden a dŵr personol a ddylai fod yn fwy o rwystr i'r rhai a allai ddefnyddio jet-sgiau mewn modd peryglus.

Yn gywir,

Julie James AS/MS
Y Gweinidog Newid Hinsawdd
Minister for Climate Change

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Julie.James@llyw.cymru
Correspondence.Julie.James@gov.Wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 78
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

P-06-1213 Ban leisure use of Seadoo/jet ski in Cymru. Except in strictly controlled designated areas, Correspondence – Petitioner to Committee, 02.11.21

Dear Jack,

I am grateful for the opportunity to comment on the Ministers note around the petition I set up asking for more control of the operation of JetSkis around Cymru.

It's interesting to note that the Minister is keen to inform you of regulations & laws in place to control these sea vehicles. However, it's clear that enforcement of these rule/laws are problematic in both a practical & legal sense.

The practical issue of law enforcement officers actually being present or on call, to police these individual transgressions would clearly be hugely expensive & impractical.

The legal issue of proving in a court of law 'intentional or recklessly' is another hurdle that confounds this approach.

Unless the minister has an unexplained vision of how the application of these regulations on such a piecemeal and ad hoc basis would work & cost?

To cut to the chase, the Minister, has highlighted the issue in her final remarks.

"I recognise that this may not be enough to prevent an irresponsible minority of jet ski users behaving recklessly".

Evidently it would seem the Minister agrees that the current regulations are not fair or fit for purpose?

We need an easily policed & managed geographical restriction put on the use of these leisure vehicles with exceptions being made for professional and service use controlled via the Coastguard.

For that reason it should be illegal to take these vehicles to sea without a working VHF radio & call sign, and an identifiable registration.

I was under the impression that leisure use of our coast was a devolved issue. I would be dismayed to see a Welsh government again deferring or 'passing the Buck' to Westminster! Cymru is not England! Cymru did not vote for the incumbent Westminster government. We do things differently here.

I thank you, the Minister and the committee for your consideration of this matter. I do hope you will arrive at a conclusion that will protect both the wildlife & humans who use our coast.

Yours sincerely,

Eitem 4.1

P-05-912 Cynorthwyo teuluoedd sy'n colli plant a phobl ifanc yn sydyn ac yn annisgwyl

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Rhian Mannings, ar ôl casglu cyfanswm o 5,682 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i helpu i ddarparu gwasanaeth yma yng Nghymru i sicrhau bod teuluoedd sy'n colli plant neu bobl ifanc 25 oed neu iau yn annisgwyl yn cael y cymorth sydd ei angen arnynt.

Ym mis Chwefror 2012, bu farw fy mab, George, yn sydyn mewn Uned Frys yng Nghymru. Fe gerddon ni allan i'r nos heb ddim, ar ein pennau'n hunain ac mewn braw. Ni ddaeth neb, nid oedd neb yno i estyn llaw, gan adael ffrindiau ac aelodau'r teulu, a hwythau mewn galar hefyd, i'm cynnal i a Paul fy ngŵr. Bum niwrnod ar ôl colli ein mab, bu'n rhaid i mi a'm dau blentyn ifanc arall wynebu torcalon eto pan wnaeth Paul ladd ei hun. Unwaith eto, ddaeth neb.

Mae angen cymorth ar unwaith ar deuluoedd sy'n wynebu colled o'r fath. Mae angen iddynt wybod y gallant gysylltu â rhywun i ofyn cwestiynau a chael clust i wrando. Mae colli plentyn yn effeithio arnoch am byth, ac mae angen i deuluoedd wybod bod cymorth hirdymor ar gael i'w helpu drwy'r broses o alaru.

Nid oes modd cynllunio na pharatoi ar gyfer colli plentyn yn annisgwyl, a gall y profiad ingol hwn effeithio ar iechyd meddwl rhieni, brodyr a chwirydd a gweddill y teulu. Rydym yn credu bod y cymorth hwn yn hanfodol ac y bydd yn atal teuluoedd rhag gorfod cerdded allan i'r nos heb ddim gobaith, heb ddim cymorth ac, yn bwysicach na dim, heb eu plentyn.

Gwybodaeth ychwanegol:

Ers 2012, rwyf wedi bod yn benderfynol o sicrhau bod teuluoedd yn cael yr un cymorth wrth ffarwelio â'u plant ag a gânt pan fyddant yn eu croesawu i'r byd adeg eu genedigaeth. Sefydlwyd yr elusen 2 Wish Upon a Star i helpu teuluoedd a staff yn ystod y profiad o golli plentyn neu berson ifanc 25 oed neu iau yn annisgwyl. Mae'r cymorth hwn yn cynnwys creu blychau atgofion,

cwmsela a sefydlu llwybr cymorth sydd ar gael ar unwaith drwy weithio gyda byrddau iechyd a heddluoedd yma yng Nghymru. Cyfeiriwyd dros 465 o deuluoedd atom ers i ni ddechrau cynorthwyo teuluoedd yn 2015. Mae'r rhesymau dros y marwolaethau'n cynnwys Syndrom Marwolaeth Sydyn Babanod (SIDS), damweiniau, salwch ac, yn fwy diweddar, mae nifer o bobl ifanc wedi cyflawni hunanladdiad. Rydym wedi cael adborth hynod gadarnhaol gan deuluoedd a staff, ond gwyddom nad yw pob teulu'n cael eu cyfeirio atom ac mae angen ein cymorth o hyd ar nifer ohonynt.

Mae'r elusen 2 Wish Upon a Star eisoes yn gweithio gyda phob bwrdd iechyd yng Nghymru ac mae pob heddlu yn cefnogi'r fenter. Rydym wedi sefydlu llwybr cymorth uniongyrchol ym mhob Uned Frys ac Uned Gofal Critigol ac mae'r llwybrau hyn wedi'u hamlinellu'n glir yn nogfen PRUDiC Iechyd Cyhoeddus Cymru. Rydym hefyd yn gweithio gyda phob crwner, corffdy, tîm rhoi organau ac Ambiwlans Awyr Cymru, i wneud yn siŵr bod pob teulu'n gwybod amdanom. Fodd bynnag, mae nifer o deuluoedd yn dal yn gorfod ymdopi heb ein cymorth. Rydym wedi clywed am staff sy'n 'anghofio' rhoi blychau atgofion i'r rheini, yn penderfynu nad oes angen cymorth ar deulu bachgen 18 oed gan ei fod 'wedi dechrau eillio' ac sy'n credu 'nad yw'n briodol' cynnig cymorth adeg marwolaeth plentyn. Nid y staff sydd i benderfynu a oes angen cymorth ar deulu.

Gwyddom, wrth siarad â staff a theuluoedd, fod ein gwasanaeth yn newid bywydau'r rhai sydd wedi colli plentyn neu berson ifanc yn annisgwyl, ac rydym am i Lywodraeth Cymru wneud yn siŵr bod cymorth ar gael i bob teulu pan fydd ei angen fwyaf.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Pontypridd
- Canol De Cymru

P-05-912 Supporting Sudden and Unexpected Death in Children and Young Adults, Correspondence – Petitioner to Committee, 11.11.21

I want to take this opportunity to sincerely thank the committee for your support and commitment to ensuring that families in Wales who lose their child or young person receive an immediate offer of support.

We are absolutely thrilled that the discussion of the petition resulted in a commitment to ensure that support becomes a mandatory offer.

I'd like to extend my gratitude and thanks to the Chair of the Committee, Jack Sargant for supporting the petition and to the Deputy Minister for Mental Health and Wellbeing Lynne Neagle for declaring the actions for change.

We are delighted at 2wish with the positive outcome and are very much looking forward to working in partnership with cross-party agencies to implement change across Wales to ensure every family receives the mandatory offer of support at the darkest of times.

The last 10 years have been hell and some days continue to be a struggle. However, knowing Paul and Georges lives, and death, continue to help others brings me and my children comfort. Paul should be here today watching Holly and Isaac grow up. Instead, all they have are photographs which are aging every day. The changes this petition will bring will truly change lives. By working with you all and the Bereavement Strategy Group, together we will make a difference. Its wonderful to see Wales leading by example when I am fully aware that organisations are still in discussions with UK Government to see an offer of immediate support!

Thank you and wishing you all the best.

P-05-1078 Cynyddu cyllid ar gyfer gwasanaethau iechyd meddwl a gwella amseroedd aros i bobl sydd angen help mewn argyfwng. Mae angen newid!

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Laura Williams, ar ôl casglu cyfanswm o 5,159 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Ers i COVID-19 a'r cyfyngiadau symud ddod i'r amlwg, mae pobl wedi bod yn gaeth i'w haelwydydd fis ar ôl mis ac roedd llawer o'r bobl hynny'n dioddef cyn y cyfyngiadau symud, a thra'r oeddent ar waith. Roeddwn i'n rhywun a ddioddefodd yn sgil y cyfyngiadau symud ac rwy'n pryderu am nifer yr achosion o hunanladdiad yn fy ardal cyn y cyfyngiadau symud, a thra'r oeddent ar waith. Mae'r cyfyngiadau symud wedi gwaethygu iechyd meddwl pobl ac wedi gosod gwasanaethau iechyd meddwl o dan gryn straen - mae plant ifanc yn dioddef, ac mae oedolion a'r henoed yn dioddef hefyd o ganlyniad i'r cyfyngiadau symud.

Dylai Senedd Cymru fod yn cymryd camau ynghylch iechyd meddwl ac yn ariannu mwy o wasanaethau, mae pobl yn disgwyl am amser hir cyn gweld rhywun, neu cyn iddyn nhw gael help. Nid yw llawer o feddygon a nyrsys lleol wedi'u hyfforddi ym maes iechyd meddwl.

Cynyddodd canran y bobl wnaeth roi gwybod eu bod yn dioddef problemau iechyd meddwl o 23.3% yn 2017-2019 i 36.8% ym mis Ebrill 2020 (astudiaeth hydredol o aelwydydd y DU). Os nad yw hynny'n ei gwneud yn gwbl glir sut mae'r cyfyngiadau symud yn newid i'r eithaf y modd rydym yn byw ein bywydau ac yn ymladd y brwydrau sy'n ein wynebu'n ddyddiol, wn i ddim beth fydd yn gwneud.

Gwybodaeth Ychwanegol

Fy enw i yw Laura ac rwy'n dioddef nifer o faterion iechyd meddwl, sef Anhwylder Straen Wedi Trawma (PTSD), Anhwylder Obsesiynol Cymhellol (OCD), iselder ysbryd, gorbryder ac anhwylder panig. Creais ddeiseb a oedd

hefyd yn nodi'r ffaith bod iechyd meddwl mewn cyfyngder mawr, ac mae gofyn cael cymorth ychwanegol ar ei gyfer. Llwyddodd y ddeiseb ac ers fy neiseb ddiwethaf, penderfynais mai'r ffordd orau i wireddu newid oedd dechrau gyda fi fy hun. O ganlyniad, gorffennais fy therapi PTSD yn llwyddiannus.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gorllewin Caerdydd
- Canol De Cymru

Lynne Neagle AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant
Deputy Minister for Mental Health and Wellbeing

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-05-1078
Ein cyf/Our ref LN/10192/21
Jack Sargeant MS
Chair - Petitions committee
Senedd Cymru
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1SN

19 October 2021

Dear Jack,

Thank you for your letter dated 4 August relating to 24 hour access to mental health services to inform your ongoing Petition, reference P-05-1078. Apologies for the delay in responding to you. Welsh Government has seen unprecedented levels of correspondence over the last year, which has meant it has taken longer to reply than we would have wished.

I'm pleased to report that we are making good progress towards implementing a 24/7 response for individuals in mental health crisis with all health boards committed to establishing single points of contact via 111 by April 2022. This service change has been supported by the additional £6 million that we committed to improve crisis care.

The aim is for all health boards to have in place a local hub which is accessed using NHS 111 to connect people with mental health practitioners. The mental health practitioners can offer initial support and ensure referral into appropriate provision. The single points of contact are the first step in developing a multi-agency pathway that can respond to the breadth of social and welfare factors that often are the cause of mental distress.

As part of these improvements, we are also piloting a national model of conveyance for individuals with mental health issues. The aim is to ensure a timely response for individuals who need to access support and reduce the need for conveyance by other forms of transportation, including by police vehicles.

I have recently visited some of these services in action. They demonstrate real partnership working between health boards and a range of other organisations, recognising that many people presenting in crisis have a wide range of needs that often do not need clinical services – but with clear pathways to access specialist support if needed.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

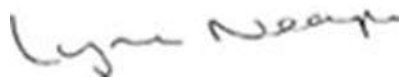
Gohebiaeth.Lynne.Neagle@llyw.cymru
Correspondence.Lynne.Neagle@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Tudalen y pecyn 85

Yours sincerely,

A handwritten signature in cursive script, appearing to read "Lynne Neagle".

Lynne Neagle AS/MS

Y Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant
Deputy Minister for Mental Health and Wellbeing

P-05-1078 Increase funding for mental health services and improve waiting times for people needing help in crisis. We need a change!, Correspondence – Petitioner to Committee, 02.11.21

Thanks for sending me the response of the Welsh government, I've read the letter and I'm deeply disappointed, ring 111 puts you through to a different wide of options normally resulting in a trip to a&e, A&E is not equipped to deal with mental health and I am many of the ones that have presented in A&E with mental health issues to be told they don't have the resources to deal with mental health patients and that they have to call out mental health staff to the local A&E to deal with mentally ill patients this not only causing the patient to wait around but could cause further distress to them.

Also GP's are still not seeing patients face to face which is also causing distress for mentally ill patients who would rather see a doctor face to face than talk about their problems over the one, myself rang last week to speak to a doctor to be told by a receptionist I will have to wait? Now imagine your feeling down depressed and feeling like there is no hope anymore? Just to be told you would have to wait a week, I also referred myself to my local mental health as I was discharged and was allowed to refer myself within 3 months just to be told no! I done this petition to make a difference and I'm not seeing a different I believe there should be a separate number for mental health crisis not one where you will be put through to someone who deals with injuries etc again I've been there myself and the call handler didn't know how to deal with me just send me up to A&E just to be told they don't have staff to deal with mental health.

Many people rely on the NHS for mental help and are still being let down due to emerging resources into each other to save cost and funding. Maybe the Welsh government need to spend a day in someone's shoes who are constantly let down by mental health services because of either waiting times or a doctor just referring the patient to somewhere else and waiting longer. Mental health services in Wales are still very much struggling everyday, there is not enough staff to take on case loads of mentally ill patients, the staff that are dealing with case loads of mental health patients are struggling to be able to see patients at a certain waiting time. I would love to see a massive improvement instead I'm not seeing an improvement I'm seeing services struggling.

I'm seeing more group work being offered than 1 to 1 not everyone can do group work due to whatever issues they are dealing with I suffer with anxiety and dread doing groups but that's all I'm ever offered I've been on the mind waiting list for nearly 2 years so you can see yourself there is a massive back log and people are still

struggling. Open gp surgeries have own mental health phone line that people can ring and offer more community support.

P-05-1106 Cyflwyno cyllidebau iechyd personol a gofal personol yng Nghymru

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Rhys Bowler, ar ôl casglu cyfanswm o 779 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae gan Rhys gyflwr Nychdod Cyhyrol Duchenne. Mae'n byw mewn ofn am ei fywyd bob dydd, ac yn cael ei adael ar ei ben ei hun am oriau'n gobeithio na fydd y peiriant anadlu y mae'n dibynnu arno yn torri. Rhaid iddo ddewis rhwng gofal cymdeithasol a ariennir yn wael a phecyn Gofal Iechyd Parhaus y GIG sy'n golygu nad yw'n cael dewis pwy sy'n gofalu amdano.

Pe bai Rhys yn byw yn Lloegr, byddai ganddo gyllideb iechyd personol, a fyddai'n caniatáu iddo ddefnyddio Gofal Iechyd Parhaus y GIG yn ogystal â gallu dewis pwy sy'n gofalu amdano. Nid yw hyn ar gael yng Nghymru.

Gwybodaeth Ychwanegol

Rhys ydw i, rydw i'n 33 oed ac yn byw gyda Nychdod Cyhyrol Duchenne ym Mhontypridd, Cymru. Mae gen i anawsterau symud sylweddol ac mae angen peiriant anadlu arnaf er mwyn anadlu.

Rydw i wedi cyflogi fy nghynorthwyyr gofal fy hun ers degawdau ac mae gennyf lawer o brofiad o'u hyfforddi a'u cyflogi. Rydw i wedi cael profiadau gwael wrth ddefnyddio asiantaethau a pheidio gallu dweud fy marn o ran pwy sy'n gofalu amdanaf. Rydw i eisiau dewis fy nghynorthwyyr gofal fy hun. Rydw i eisiau gwybod pwy sy'n dod i'm cartref i'm helpu gyda fy ngofal personol, ac rwyf am iddynt fod yn bobl rwy'n ymddiried ynddynt ac sydd wedi'u hyfforddi o ran y ffordd orau i ddarparu gofal i mi. Peidiwch â gadael i'm profiad gael ei wastraffu!

Rydw i eisiau Cyllideb Iechyd Personol er mwyn i mi gael gofal 24 awr a chael dewis pwy yw fy nghynorthwyyr gofal. Mae hyn wedi bod ar gael yn Lloegr

ers 2014, mae'n hen bryd i Gymru gymryd hyn o ddifrif a dechrau rhoi dewis a rheolaeth go iawn i bobl dros y gofal maen nhw'n ei gael.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Pontypridd
- Canol De Cymru

P-06-1161 Casglu a chyhoeddi data yn rheolaidd o ran faint o fabanod/plant sy'n dychwelyd at ofal eu rhieni sydd wedi bod mewn gofal ar ddiwedd Lleoliad Rhiant a Phlentyn

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Nicola Jones, ar ôl casglu cyfanswm o 60 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Credwn fod llawer o'r rheini sy'n gadael gofal yn cerdded allan o'u lleoliadau gan nad oes llawer o ystyriaeth yn cael ei rhoi i'w profiadau blaenorol na'u lles meddyliol er bod gan fabi hawl i aros gyda'i riant/rhieni os yw'n ddiogel gwneud hynny.

Gwybodaeth Ychwanegol:

Mae llawer o rheini sy'n gadael gofal yn profi ymyrraeth gan wasanaethau cymdeithasol pan fyddant yn rhoi genedigaeth. Mae hyn yn aml oherwydd eu hanes a/neu ddiffyg canllawiau gan eu rhieni eu hunain. Heb os, mae'r rhai sy'n gadael gofal wedi profi trawma yn ystod eu plentyndod ac yn aml yn dioddef o orbryder yn eu bywydau fel oedolion. Yn aml nid ydyn nhw erioed wedi teimlo'n ddiogel yn eu cartrefi yn ystod eu plentyndod ac mae cael eu lle eu hunain wedi bod yn hafan ddiogel iddynt lle maen nhw'n gallu ymlacio'n llwyr. Ar hyn o bryd, os oes unrhyw bryderon, mae rhiant yn cael ei gludo o'i gartref, ei deulu a'i ffrindiau ac yna'n cael ei roi mewn cartref maeth neu gartref preswyl i'w asesu heb fawr o ystyriaeth i'r hyn sy'n sbarduno'r rhiant, a'i les meddyliol. Credwn fod hyn yn aml yn achosi cyfnod emosiynol dros ben ac yna mae rhieni'n gadael eu lleoliadau gan ddifaru am byth y penderfyniad brys a wnaed mewn eiliad bryderus na fyddai wedi digwydd pe bai'r sefyllfa wedi cael ei thrin â mwy o empathi. Rydym am wybod y ffeithiau i weld a oes angen ateb gwell ar gyfer y rhiant a'r plentyn.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gorllewin Caerdydd
- Canol De Cymru

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

P-05-949 ARBED YR HEN YSGOL GANOLRADD I FERCHED Y BONTFAEN RHAG EI DYMCHWEL

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Sara Pedersen, ar ôl casglu 2,080 o lofnodion ar-lein a 3,442 ar bapur (dim yn derfynol), sef cyfanswm o 5,522 o lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Galwn ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i amddiffyn yr hen 'Ysgol Ganolradd i Ferched' y Bontfaen, Bro Morgannwg. Hon oedd yr ysgol ganolradd gyntaf i gael ei hadeiladu yn benodol ar gyfer addysgu merched yng Nghymru (a Lloegr), ac mae cais cynllunio wedi ei gyflwyno i'w ddymchwel. Byddai methu ei gwarchod yn arwain at golli adeilad hanesyddol o bwysigrwydd cenedlaethol.

Wedi'i hagor ym 1896, ysgol ganolradd merched y Bontfaen oedd yr ysgol ganolradd gyntaf i ferched gael ei hadeiladu yng Nghymru (a Lloegr) o ganlyniad i Ddeddf Addysg Ganolradd Cymru 1889, a oedd ynddo'i hun yn foment bwysig yn Hanes Cymru. Ymysg ei gyfoeswyr, roedd ysgol y Bontfaen yn hynod anghyffredin o ran cynnwys llety i rai o'r disgyblion o'r cychwyn ac am gael ei ariannu i raddau helaeth gan ddyngarwr lleol.

Mae cymeriad gwreiddiol yr ysgol wedi goroesi i radd uchel iawn, yn allanol a thŷ mewn, gan gynnwys y neuadd a grisiau gwreiddiol. Dim ond 5 ysgol gymharol (o 95) sydd wedi'u rhestru ledled Cymru. Mae arolwg ohonynt i gyd yn cadarnhau fod ysgol y Bontfaen wedi goroesi i raddau cyfatebol i rai a gwell nag eraill.

Roedd y pensaer, Robert Williams, yn arloeswr ei gyfnod ac yn enwog am fod yn un radical. Roedd yn flaengar wrth annog cadwraeth adeiladau, yn arloeswr cenedlaethol o ran tai cymdeithasol, hybodd Ysgol Pensaernïaeth Cymru a hyrwyddodd cyhoeddi yn yr iaith Gymraeg. Yn ddiweddarach yn ei yrfa aeth i weithio i deulu Davies Bryan yn Llundain ac yna'r Aifft, lle mae llawer o'i adeiladau yn dal i sefyll ac wedi'u gwarchod yn genedlaethol.

Mae cyn 'Ysgol Ganolradd i Ferched y Bontfaen' wedi goroesi fel tystiolaeth amlwg a deniadol o gyfnod pwysig yn hanes Cymru pan ddarparwyd cyfleoedd cyfartal i ferched difreintiedig yr oes. Rydym yn annog

Llywodraeth Cymru, fel ceidwaid ein treftadaeth, i amddiffyn yr adeilad hwn, unai drwy ei restru neu ddarparu cyllid tai cymdeithasol ychwanegol i alluogi ei drawsnewid.

Gwybodaeth ychwanegol:

Cyfeiriad: Scourfield (2019). FORMER COWBRIDGE COMPREHENSIVE SCHOOL, ABERTHIN ROAD, COWBRIDGE – AN HISTORICAL AND ARCHITECTURAL APPRAISAL.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Bro Morgannwg
- Canol De Cymru

Dawn Bowden AS/MS
Dirprwy Weinidog y Celfyddydau a Chwaraeon, a'r Prif Chwip
Deputy Minister for Arts and Sport, and Chief Whip

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-05-949
Ein cyf/Our ref DB/10413/21
Jack Sargeant MS
Cadeirydd – Y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN
deisebau@senedd.cymru

04 Hydref 2021

Annwyl Jack,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 21 Medi ar ran y Pwyllgor Deisebau y gofyn am fy marn, ac am unrhyw wybodaeth newydd, am y ddeiseb i achub yr hen Ysgol Ferched yn y Bont-faen.

Rwy'n gyfarwydd â'r achos a does gen i ddim byd i'w ychwanegu at y dystiolaeth sydd wedi'i darparu i'r Pwyllgor. Rwy'n cadarnhau bod yr holl dystiolaeth a gyflwynwyd ar gyfer rhestru'r adeilad wedi'i hystyried yn ofalus iawn ac nad oes gwybodaeth newydd wedi'i chyflwyno a fyddai'n gwrth-droi'r penderfyniad i beidio â rhestru'r adeilad.

Yn gywir,

Dawn Bowden AS/MS
Dirprwy Weinidog y Celfyddydau a Chwaraeon, a'r Prif Chwip
Deputy Minister for Arts and Sport, and Chief Whip

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Dawn.Bowden@llyw.cymru
Correspondence.Dawn.Bowden@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Tudalen y pecyn 97

**P-05-949 SAVE COWBRIDGE OLD GIRLS' SCHOOL FROM DEMOLITION,
Correspondence – Petitioner to Committee, 02.11.21**

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

2nd November 2021

Dear Members of the Petitions Committee,

RE: Petition P-05-949. Save Cowbridge Old Girls' School from Demolition

Thank you for forwarding the response from the new Deputy Minister for Arts and Sport. It is disappointing that, once again, there is a refusal to seek an independent peer review of the listing decision. The decision not to list the school is not just contested by our campaign group but the most senior and well-respected heritage professionals in this field alongside many national heritage groups. Signatories of the petition were from every part of Wales – this is a national concern, not a local one.

We have previously shared information that raises questions regarding the appointment of the internal 'independent' reviewer and the failure to disclose potential conflicts of interest that is standard practice when taking on a public role within Welsh Government. Again, we wish to highlight that an immediate family member of the independent assessor appointed by (and employed by) Cadw works in partnership with the developer seeking demolition and whilst we do not question the assessor's integrity, we question why this was not raised on the '*Political Activity and Conflict of Interest Form*'. The wording of this form and the scenarios detailed directly apply in this situation and at no point has any valid reasoning been provided as to why this conflict was overlooked, or more importantly not declared. This alone requires further scrutiny.

Given the above, failure to seek a truly independent peer review (as would be normal procedure in other nations of the UK) goes against the Seven Principles of Public Life. As laid out in detail in previous comments, there has been a lack of accountability and a failure of openness and objectivity in the decision-making process and more specifically, providing reasoning as to why an independent peer review will not be granted. It is not clear what is to be lost by allowing a review of the decision or why the opinions of those with greater expertise in this field are not given any regard.

Under the previous Petitions Committee an agreed action was that the petition be put forward for debate in the autumn term (minutes of May and July 2020), however, due to Covid this did not occur. We ask that you put the petition forward for debate (at the time of submission it reached the required 5,000 signatures) so that the Members of the Senedd who have supported our campaign can question and scrutinise the Deputy Minister in the Chamber. The petition was signed from constituents in every part of Wales. Failure to hold the Welsh Government to account in this situation undermines the confidence of those across Wales in the Government's ability to act as custodians of our heritage.

Yours sincerely,

Sara Pedersen

P-05-895 Etifeddiaeth Rosa: Dylid cyflwyno cynllun i helpu pobl i gael hawl i ofal milfeddygol ar gyfer eu hanifeiliaid anwes

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Linda Joyce Jones, ar ôl casglu cyfanswm o 95 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i ofyn i Lywodraeth Cymru gyflwyno cynllun i helpu perchnogion cyfrifol anifeiliaid anwes i gael hawl i ymgynghoriadau milfeddygol wyneb yn wyneb a gofal ar gyfer eu hanifeiliaid.

O eleni ymlaen bydd gan Lywodraeth Cymru bwerau trethu cyfyngedig eu hunain am y tro cyntaf. Ers blynyddoedd lawer mae pobl gyffredin wedi cael trafferthion i dalu costau byw sylfaenol, ac mae hyn yn parhau. Nid oes dim amheuaeth ynglŷn â'r manteision i iechyd meddwl a llesiant pobl o gael anifail anwes. Mae llawer o'r anifeiliaid yn dod yn rhan o'r teulu. I bobl sy'n byw ar eu pennau'u hunain neu'n anghysbell, gall yr anifail fod yr unig gwmni sydd ganddynt.

Mae gwyddoniaeth filfeddygol, fel y rhan fwyaf o broffesiynau, wedi esblygu'n gyflym dros y blynyddoedd diwethaf. Mae Llawfeddygon Milfeddygol, nyrsys milfeddygol a'u staff cymorth sy'n gweithio ar y "rheng flaen" yng Nghymru yn gwneud hynny o dan amgylchiadau heriol iawn yn aml. Mae'n dda gweld bod eu corff llywodraethol, sef Coleg Brenhinol y Milfeddygon (RCVS) wedi cydnabod hyn yn y blynyddoedd diwethaf ac wedi cymryd camau i geisio cefnogi llesiant iechyd meddwl o fewn y proffesiwn. Ond yn wahanol i iechyd dynol yng Nghymru, nid oes gwasanaeth am ddim ar gael gan y Gwasanaeth Iechyd Gwladol ar gyfer anifeiliaid pan fyddant ei angen, bedair awr ar hugain y dydd, saith diwrnod yr wythnos.

O dan adran 3.16 o Ddeddf Lles Anifeiliaid (Cymru a Lloegr) 2006, cyfrifoldeb y perchnogion yw darparu ar gyfer pum angen llesiant sylfaenol anifeiliaid, a'r pumed o'r rhain yw ei "amddiffyn rhag dioddef poen, anaf a chlefyd".

Gwybodaeth ychwanegol:

Mae'r maes yswiriant ar gyfer anifeiliaid anwes wedi ffynnu yn y blynyddoedd diwethaf. Ond gall llawer o berchnogion cyfrifol barhau i gael trafferth i gael gwarchodaeth yswiriant ar gyfer eu hanifeiliaid anwes. Mae hyn yn sgîl cyflyrau sydd eisoes yn bodoli, cŵn sydd wedi'u heithrio oherwydd deddfwriaeth benodol ar fridio, neu lawer o anifeiliaid anwes sydd, yn syml, angen rhagor o driniaeth na'r hyn y mae polisi yswiriant eu perchnogion yn ei ganiatáu.

Mae rhai sefydliadau'r trydydd sector, fel yr elusen filfeddygol PDSA, wedi ceisio llenwi'r bwlch ers sawl blwyddyn. Maent wedi gwneud gwaith clodwiw, ond yn y blynyddoedd diwethaf maen nhw, hyd yn oed, wedi gorfod gwneud y penderfyniad torcalonnus i gwtogi ar eu darpariaeth. Nid oes gan rai ardaloedd yng Nghymru ddim ysbytai anifeiliaid na chlinigau milfeddygol o fath yn y byd a ddarperir gan elusennau.

Mae tuedd bryderus hefyd i berchnogion droi at fforymau ar y cyfryngau cymdeithasol i gael cyngor ar faterion clinigol, yn hytrach na mynd â'u hanifeiliaid i bractis milfeddygol. Rwy'n adnabod pobl sy'n ateb llinellau ffôn cymorth ar ran elusennau anifeiliaid. Dywedant wrthyf fod y duedd hon yn cael ei ailadrodd.

Gyda'm cefndir i ym maes achub anifeiliaid, rwyf wedi bod yn argyhoeddedig ers blynyddoedd lawer fod nifer cynyddol o anifeiliaid anwes yn cael eu gadael neu eu rhoi mewn canolfannau achub, yn rhannol, oherwydd nad yw pobl yn gallu ariannu gofal milfeddygol ar eu cyfer. Mae'r canolfannau achub yng Nghymru yn orlawn, ac mae'r holl ystadegau sydd ar gael yn dangos bod achosion o'r fath, ac unrhyw erlyniadau sy'n deillio ohonynt, yn codi.

Yn gyntaf, byddai cynllun o'r fath yn helpu anifeiliaid anwes a'u perchnogion. Byddai hefyd yn helpu'r rheini sy'n gweithio ar y rheng flaen yn y canolfannau achub anifeiliaid, ac yn sicr yn helpu'r proffesiwn milfeddygol yng Nghymru, sydd hefyd ar adegau yn gweithio mewn amgylchiadau heriol tu hwnt.

Etholaeth a Rhanbarth y Senedd

- Arfon
- Gogledd Cymru

Ein cyf/Our ref LG/10311/21

Jack Sargeant AS
Cadeirydd – Y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

13 Hydref 2021

Annwyl Jack,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 23 Medi ynghylch deiseb P-05-895 Etifeddiaeth Rosa: Dylid cyflwyno cynllun i helpu pobl i gael hawl i ofal milfeddygol ar gyfer eu hanifeiliaid anwes.

Mae iechyd a lles anifeiliaid, a pherchnogaeth gyfrifol anifeiliaid, yn flaenoriaethau i Lywodraeth Cymru a Grŵp Fframwaith Iechyd a Lles Anifeiliaid Cymru, ac rydym wedi ymrwmo i gynnal safonau lles uchel ar gyfer pob anifail a gedwir yng Nghymru ar bob cam o'u bywydau. Mae ein Rhaglen Lywodraethu yn cynnwys ymrwymadau i wella Lles Anifeiliaid yng Nghymru, gan adeiladu ar y gwaith cadarnhaol sydd eisoes yn cael ei wneud.

Yn ogystal, byddwn yn cyhoeddi ein Cynllun Lles Anifeiliaid i Gymru 2021-26 cyn bo hir sy'n adeiladu ar y cynnydd a wnaed yng Nghymru o ran lles anifeiliaid dros yr 16 mlynedd diwethaf. Yn ystod tymor y Llywodraeth hon, byddwn yn cyflwyno ystod eang o bolisïau i gynnal momentwm diwygio lles anifeiliaid a sefydlwyd ers datganoli'r pwerau perthnasol.

Rydym yn cydnabod y materion cymhleth a godwyd yn y ddeiseb Etifeddiaeth Rosa sy'n ymwneud â fforddiadwyedd gofal milfeddygol. Rydym hefyd yn cydnabod gwaith rhagorol gweithwyr milfeddygol proffesiynol yng Nghymru o ran cynnal a gwella iechyd a lles ein hanifeiliaid. Mae gweithio mewn partneriaeth yn allweddol i lwyddiant ein Cynllun Lles Anifeiliaid ac rydym yn ddiolchgar am ein perthynas gref a hirsefydlog â sefydliadau'r trydydd sector, y mae llawer ohonynt yn parhau i gynnig cynlluniau i gefnogi'r rhai sy'n ei chael yn anodd cydbwysu gofynion perchnogaeth gyfrifol â chost gofal milfeddygol.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Lesley.Griffiths@llyw.cymru
Correspondence.Lesley.Griffiths@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Er mwyn sicrhau'r gwelededd a'r effaith fwyaf posibl ar gyfer y cynlluniau sydd ar gael, byddaf yn cyfarwyddo swyddogion eto i godi'r mater hwn gyda sefydliadau allweddol yn y trydydd sector i asesu a ellir gwneud mwy i gefnogi perchnogion anifeiliaid anwes yng Nghymru y mae'r materion hyn yn effeithio arnynt.

Yn Gywir,

A handwritten signature in black ink that reads "Lesley Griffiths". The signature is written in a cursive, flowing style.

Lesley Griffiths AS/MS
Y Gweinidog Materion Gwledig a Gogledd Cymru, a'r Trefnydd
Minister for Rural Affairs and North Wales, and Trefnydd

P-05-895 Rosa's Legacy: Introduce a scheme to help people access veterinary care for their companion animals, Correspondence – Petitioner to Committee, 10.11.21

To the Chair and Members of the Petitions Committee of Senedd Cymru.

Petition P-05-895 Rosa's Legacy: Introduce a scheme to help people access veterinary care for their companion animals.

Thank you for having my petition as an agenda item.

The Ministers response.

Thank you for inviting me to respond to Lesley Griffiths MS most recent correspondence on this subject.

I am pleased to see that Lesley realises this is a complex issue and also acknowledges the sterling work Members of our veterinary profession undertake here in Cymru.

But I don't really feel that the Minister fully understand the issues I have raised in relation to the corporate takeover of every tier of veterinary practices here. Together with the impact this has had on companion animal welfare, us their families or indeed the profession themselves. I have laid before the Committee several documents from organisations who also share my concerns including the BVU (British Veterinary Union- part of Unite) .

I am pleased to see the Minister mention the rescue centres . This issue affects them too - both on accessing veterinary care for their own residents and people signing over or sadly abandoning their animals due to not being able to afford or access veterinary care. Either way putting greater strain on them .

I have always made clear that I don't think the solution to this problem lies with the third sector. Especially not here in Wales where as the Ministers letter makes clear the welfare of companion animals is a priority. So I was very disappointed to read the course of action Lesley had decided on.

The Minister has in the past said the Welsh Government was looking at a scheme to help families of companion animals access veterinary care. Lesley herself acknowledged that people's circumstances can change- Covid-19 has significantly added to this I feel.

Once again I am also disappointed that the Minister fails to acknowledge or take account of the work that the Companion Animal Welfare Group Wales (CAWGW) has already done on this subject (as your Committee's request) . Or taken up the offer of their former Chair Christine Chapman to look at this issue collaborative, thus utilising their vast knowledge and expertise.

Members may be aware that Bethan Sayed a former Senedd Cymru Member and Member of the Senedd Cymru Petitions Committee has recently taken on the position of chairing this group .

Update on corporate takeover.

As Members may be aware this summer the Completion and Markets Association (CMA) of the UK Government announced it had put a stop to the CVS veterinary group buying more veterinary practices and they also launched a consultation on this **1.**

Yet recently another equity shareholder company announced another substantial buyout- this time Vets Partners. Neither CMA or the UK Government have yet commented on this happening **2.**

I really doubt the CMA are seeing the greater picture and I certainly think they have been very slow to act and use their regulatory powers.

Next steps.

May I suggest Members:

1: Contact the Minister Lesley Griffiths MS asking her for an update on the Welsh Government's intention to introduce help for the families of companion animals to access veterinary care should their circumstances change.

2: Contact the Competition Marketing Authority (CMA) to request an update on their investigations into the corporate veterinary takeover. Also asking the CMA if they intend to look at Vet Partners recent buyout.

3: Contact Bethan Sayed in her position as Chair of CAWGW asking if they still have concerns around this issue.

I wish to thank Members for their diligence in this matter and for taking notice of one truly broken hearted Welsh woman. Whose overriding motive is that no one else suffers the horrors she and her beloved family Member did. Coupled with the desire to help our overworked and undervalued veterinary profession in small animal practice who are at crisis point.

If I can assist Members further I will endeavour to do so .

P-05-1040 Cyflwyno moratoriwm ar gymeradwyo unrhyw losgyddion gwastraff newydd ar raddfa fawr yng Nghymru

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Amanda Jenner, ar ôl casglu 891 o lofnodion ar-lein, a 47 ar bapur, sef cyfanswm o 938 o lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

O ystyried yr ymdrech i ddod yn economi gylchol, ddiwasttraff, dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno moratoriwm ar ddatblygu unrhyw losgyddion gwastraff newydd (gan gynnwys ynni o wasttraff) ac atal dilyniant unrhyw geisiadau i gynllunio llosgyddion sydd ar y camau cyn ymgeisio/cyn cymeradwyo. Mae llosgi gwastraff yn arwain at allyriadau, gan gynnwys CO2 nad yw'n cael ei gyfyngu ar hyn o bryd o dan reoliadau losgyddion.

Gwybodaeth Ychwanegol

Wrth ddatblygu ei Strategaeth Economi Gylchol, mae'n amlwg bod y rhai a ymatebodd i'r ymgynghoriad gan Lywodraeth Cymru yn teimlo'n gryf yn erbyn llosgi:

https://llyw.cymru/sites/default/files/consultations/2020-09/tu-hwnt-i-ailgylchu-crynodeb-o-ymatebion_1.pdf

Fel y nodir yn y linc uchod: "Er bod rhanddeiliaid yn cytuno â dadgymell llosgi ac yn cydnabod y gallai treth llosgi leihau'r farchnad ar gyfer peidio ag ailgylchu gwastraff, dywedwyd sawl gwaith nad yw treth yn mynd yn ddigon pell. Wrth symud tuag at economi gylchol, roedd ymatebwyr o'r farn y byddai llai o wasttraff yn cael ei gynhyrchu ac, felly, byddai presenoldeb llosgwyr yn anghydnaws â'r cysyniad."

O ystyried bod llosgyddion newydd yng Nghymru ar y cam cyn ymgeisio/cyn cymeradwyo, dylai Llywodraeth Cymru atal datblygiad unrhyw losgyddion newydd, yn enwedig wrth iddi ddatblygu ei Strategaeth Economi Gylchol a ddylai gynnwys ystyriaeth o'i chapasiti llosgi presennol.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Sir Drefaldwyn

- Canolbarth a Gorllewin Cymru

Julie James AS/MS
Y Gweinidog Newid Hinsawdd
Minister for Climate Change

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-05-1040
Ein cyf/Our ref JJ/11679/21

Jack Sargeant MS
Cadeirydd – Pwyllgor Deisebau

deisebau@senedd.cymru

19 Hydref 2021

Annwyl Jack,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 7 Hydref ynghylch “Deiseb P-05-1040: Cyflwyno moratoriwm ar gymeradwo unrhyw losgyddion gwastraff newydd ar raddfa fawr yng Nghymru”.

Nid yw'r moratoriwm a nodwyd fel gweithred yn strategaeth 'Tu Hwnt i Ailgylchu' Llywodraeth Cymru ac a nodwyd yn y Datganiad Ysgrifenedig Gweinidogol ar 24 Mawrth, ac sy'n rhan o bolisi gwastraff cenedlaethol, yn atal ceisiadau am datblygiadau ynni o wastraff ar raddfa fawr rhag cael ei gyflwyno i Weinidogion Cymru ac am unrhyw benderfyniad a wneir mewn perthynas â hwy. Ar hyn o bryd mae un cais cynllunio Datblygiadau o Arwyddocâd Cenedlaethol (“DNS”) gerbron Gweinidogion Cymru sy'n ceisio llosgi gwastraff gweddilliol i gynhyrchu trydan.

Mae gan y system gynllunio ran bwysig i'w chwarae wrth hwyluso rheoli gwastraff yn gynaliadwy. Mae Polisi Cynllunio Cymru, TAN 21: Gwastraff, Cynlluniau Datblygu perthnasol a strategaeth polisi gwastraff, a gymerir yn ei gyfanrwydd, yn cynnwys y cynllun rheoli gwastraff cyffredinol ar gyfer Cymru sy'n ofynnol o dan Gyfarwyddeb Fframwaith Gwastraff diwygiedig Erthygl 28.

Mae'r graddau y mae cynnig yn dangos cyfraniad at amcanion, polisi, targedau ac asesiadau rheoli gwastraff sydd wedi'u cynnwys mewn polisi gwastraff cenedlaethol yn ystyriaeth gynllunio berthnasol ar gyfer y cais cynllunio DNS hwn a cheisiadau o'r fath yn y dyfodol.

Yr eiddoch yn gywir,

Julie James AS/MS
Y Gweinidog Newid Hinsawdd
Minister for Climate Change

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Julie.James@llyw.cymru
Correspondence.Julie.James@gov.Wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Eitem 4.8

P-05-1112 Helpwch gymunedau yng Nghymru i brynu asedau cymunedol: Gweithredwch Ran 5, Pennod 3 o Ddeddf Lleoliaeth 2011

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Daniel Evans, ar ôl casglu cyfanswm o 655 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae cymunedau yng Nghymru yn parhau i golli asedau cymunedol fel tafarndai a meysydd chwaraeon ar gyfradd frawychus. Yn wahanol i Loegr a'r Alban, nid oes gan gymunedau yng Nghymru hawl statudol i wneud cais i brynu asedau o'r fath.

Mae arnom angen deddfwriaeth newydd ynghylch asedau o werth cymunedol yn benodol. Rydym yn galw ar y Llywodraeth nesaf yng Nghymru i weithredu ar unwaith y darpariaethau yn Rhan 5, Pennod 3 o Ddeddf Lleoliaeth 2011 i sicrhau bod gan grwpiau yng Nghymru yr hawl gyfreithiol i brynu a rheoli asedau cymunedol.

Gwybodaeth Ychwanegol:

Mae asedau cymunedol yn adeiladu cyfalaf cymdeithasol, iechyd a llesiant. Mae colli asedau cymunedol yn arwain at gymunedau gwannach, cymunedau llai cysylltiedig a chymunedau llai hapus.

Rhoddodd Rhan 5, Pennod 3 o Ddeddf Lleoliaeth 2011 yr hawl gyfreithiol i grwpiau cymunedol wneud cais am asedau o werth cymunedol sydd o dan fgythiad neu sydd ar fin cael eu gwerthu, gan roi'r hawl iddynt redeg yr asedau hyn hefyd. Mae'r Ddeddf hefyd yn ei wneud yn ofynnol i awdurdodau lleol gadw rhestr o asedau cymunedol o'r fath. Yn yr Alban, grwpiau cymunedol sydd â'r cyfle cyntaf i brynu'r asedau hyn.

(<https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn06366/>).

Fodd bynnag, yng Nghymru, penderfynodd Llywodraeth Cymru beidio â chymhwyso'r rhannau perthnasol o'r Ddeddf a fyddai'n caniatáu hyn. Mae ein cymunedau, felly, o dan anfantais enfawr o'u cymharu â chymunedau yn Lloegr a'r Alban.

Yn 2015, dywedodd y Gweinidog perthnasol y byddai camau'n cael eu cymryd ynghylch asedau o werth cymunedol gan Lywodraeth Cymru rhwng 2016–21, ond ni ddigwyddodd unrhyw beth.

Byddai gweithredu'r darpariaethau perthnasol yn y Ddeddf Lleoliaeth o fudd enfawr i gymunedau yng Nghymru sy'n ysu i achub asedau cymunedol gwerthfawr.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Pen-y-bont ar Ogwr
- Gorllewin De Cymru

Jane Hutt AS/MS
Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol
Minister for Social Justice

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-05-1112
Ein cyf/Our ref JH-/10575/21

Jack Sargeant MS
Chair - Petitions committee
Senedd Cymru
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1SN
Government.Committee.Business@gov.wales

21 October 2021

Dear Jack,

<p>Diolch am eich llythyr dyddiedig 7 Hydref ynghylch yr Ymchwil Trosglwyddo Asedau Cymunedol a gyhoeddwyd ym mis Mawrth.</p> <p>Cyn bo hir, bydd fy swyddogion yn cyfarfod ag eraill o bob rhan o Lywodraeth Cymru i drafod yr adroddiad a'i argymhellion. Bydd y cyfarfod hwn yn ystyried pa gamau y gellir eu cymryd gan fod yr argymhellion yn dibynnu ar gydweithrediad amrywiaeth o rhanddeiliaid.</p> <p>Mae'n debygol mai'r cam nesaf fydd cyfarfod â phartneriaid allanol gan gynnwys CLILC, Un Llais Cymru a chynrychiolwyr y trydydd sector.</p>	<p>Thank you for your letter dated 7 October concerning the Community Asset Transfer Research which was published in March.</p> <p>My officials will shortly be meeting with others from across the Welsh Government to discuss the report and its recommendations. This meeting will consider what action can be taken as the recommendations rely on the co-operation of a range of stakeholders.</p> <p>It is likely that the next step will be to meet with external partners including the WLGA, One Voice Wales and third sector representatives.</p>
---	---

Yours sincerely,

Jane Hutt AS/MS
Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol
Minister for Social Justice

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Jane.Hutt@llyw.cymru
Correspondence.Jane.Hutt@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 110
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

P-06-1112 Help Welsh Communities Buy Community Assets: Implement Part 5 Chapter 3 of the Localism Act 2011, Correspondence – Petitioner to Committee, 09.11.21

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
09/11/2021

Jack Sargeant MS
Chair - Petitions committee
Senedd Cymru
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1SN.

Dear Jack,

Whilst the topic of community asset transfers often seems dry and abstract, ultimately it is crucial for ensuring we build strong and resilient communities in Wales and stop the outflow of young people from our country. For this reason, the importance of community assets (or ‘anchor institutions’) such as sports clubs, chapels, town halls, and so on is cited repeatedly by the Future Generations Commissioner and are also central to the Welsh Government’s commitment to a foundational economy.

Community assets are central to improving life in Wales. Thank you for so much again committing to study and discuss this hugely important issue.

I welcome the response of the minister, dated the 21st of October, which states that the next steps for the issue will be discussed in a meeting which “will consider what action can be taken as the recommendations rely on the co-operation of a range of stakeholders.” I note also the minister’s reference to the latest GSR document on the issue, published in March 2021, which will inform this meeting. I would very much appreciate a list of the stakeholders who will be attending the forthcoming meeting if possible.

Whilst I of course welcome the minister’s response and appreciate that some research and action is being taken on this hugely important issue, I regret to say that it is clear that there are huge problems with the approach that is being taken by the Welsh Government. In particular, the latest research which underpins their approach to community asset transfers- [*‘Community asset transfer: research with the third sector, local authorities and community and town councils’*](#)- serves only to obfuscate the real problems surrounding CATs, moves responsibility away from the Welsh Government, and recommends complex solutions where very simple steps could instead be taken.

I therefore believe the minister’s proposed ‘next steps’ are wholly inadequate in terms of solving the problems we face regarding the loss of community assets.

The research commissioned and completed in March, whilst empirically strong, was completely superfluous: *we already knew* that the community asset transfer process was byzantine and a barrier to asset transfers, with respondents citing excessive bureaucracy; a lack of understanding and expertise on both sides of the process (i.e., community groups and local authorities); pressure on CATs to be profitable which is frequently at odds with the idea of social capital and the actual reasons that we need assets (e.g., public toilets), etc. Moreover, the latest research found that the CAT process was extremely patchy across Wales, with huge variation between local authorities in terms of their advice to community groups; the rationale behind CATs; the provision of specialized CAT officers, and so on. Again, the report's findings echoed previous research completed in 2012, 2015, and 2018 as well as academic research from across the UK.

What the report *did* succeed in doing however was shifting the focus of CATs almost entirely away from the Welsh Government and onto local authorities and the third sector. Whether this was deliberate or not, it is very interesting because previous research into this field repeatedly stated that *the main barrier to change across Wales is precisely the lack of legislation on this issue*.

Indeed, what is particularly bizarre is that in the latest research, respondents openly cited the lack of legislation in Wales as a huge problem, yet the report then neglects to mention this as a recommendation. On page 66 the report includes this excerpt:

Interviewee: Well, I'm not, correct me if I'm wrong but I think that the actual CAT transfer process is up to each individual authority to decide how they do it. I think if legislation could make them do it, that could make things better instead.

Interviewer: Okay, something that could compel authorities?

Interviewee: Correct, I think it's wide open at the moment, that it's down to individual authorities to decide yay or nay on the issues but if there was any legislation empowerment on the issues, that would certainly be an asset because a lot of local authorities only work quicker if there's a legislative requirement to work quicker. [Community Council]

It is unclear why the report did not then carry this important finding into its recommendations, which entirely ignored the issue of legislation. The report's focus on local authorities and the third sector completely ignores the elephant in the room, which is a **lack of legislation in this area**.

It is clear that we are heading in the wrong direction yet again on this issue. I refer the minister and the petitions committee to the [2012 Report of the Welsh Co-operative and Mutuals Commission](#), which made a number of very strong recommendations to the Welsh Government regarding ACV, including: 1) that specific legislation be passed, which would include making it compulsory for local authorities to list community assets; 2) that, like in Scotland, communities should have first refusal on ownership; 3) that when making legislation the Welsh Government strongly considers 'asset locking', i.e., measures which would formally prevent community assets being lost or taken away from the communities; and 4), that new financial bodies and specific, ring fenced funding mechanisms be developed to achieve the above aims.

The commission was also hopeful that reflecting Wales' communitarian traditions, the Welsh Government would pass stronger legislation than England and Scotland (46), and specifically include sports clubs as community assets in the forthcoming legislation.

I would like to remind the minister that in 2015 the then minister Lesley Griffiths [commissioned another consultation on Protecting Community Assets](#). This consultation *again* found very strong support for passing bespoke Welsh legislation. Respondents recommended adopting the localism

act's definition of community assets and adopting the Scottish policy of providing communities with the option of first refusal, as well as the need to raise awareness of the possibility of transferring assets to the community. It also identified the need for greater mentoring and support for community groups to be able to understand the bidding process.

In light of these recommendations, **the then minister accepted that the needs of communities could best be met by implementing the relevant parts of the localism act in Wales:** "In view of the consultation responses favouring local control of asset registers, the legislative framework for establishing a Welsh ACV Scheme could be put in place by commencing Chapter 3 part 5 of the Localism Act 2011 and in subsequent Welsh regulation made under the act. I consider continuing engagement with stakeholders in Wales, in line with Welsh Government's Principles for Working with Communities, will ensure the approach being taken is fully fit for the Welsh context."

She then strongly implied that action would be taken during the 2016-21 Welsh Government: "legislation in relation to this issue, including making a commencement Order to bring into force the relevant provisions of the Localism Act 2011 will take place after the National Assembly for Wales election next year... I believe there is cross-party support for action on this issue."

As previously discussed in my letter dated the 1st of February, despite accepting the need for legislation and stating that it would happen, nothing has been done with regards to legislation. I have attached this letter as well as my previously submitted research into the issue which bring together the key findings and recommendations. They can be summarised as:

- 1) There is a need for legislation to ensure that things like asset lists are made, to ensure implementation, and to avoid patchiness across Wales in terms of the CAT process.
- 2) There is a need for specific ring fenced funding to local authorities dedicated to providing capital funding to assist community purchases, subsequent training and mentoring.

I would hope the committee would agree that is surreal that a decade after legislation was passed in England, 20 years after the Scottish Labour Government passed legislation on CATS, and *nearly a decade since the first recommendations were published in Wales*, we are still 'consulting' on this issue despite there being a wealth of empirical evidence- commissioned by the Welsh Government itself- which has repeatedly recommended what needs to be done.

It is unclear why the Welsh Government is not taking action on this issue that would be universally popular, which would actually allow the aims and objectives of the FGA and the foundational economy policy to be met, and which would ultimately tangibly improve the lives of people in Wales. What is the point in passing and promoting the FGA and emphasising our belief in a foundational economy on the one hand whilst refusing to take basic and simple steps to actually enact these principles on the other? Why are we still consulting on an issue where the solutions have been repeatedly stated over the last decade? The Welsh Government seem to be doing everything except what actually needs to be done, i.e., passing the legislation which they promised they would pass in the last Government, and providing local authorities with money and training.

Unless the proper action is taken on this issue, more assets will be lost, and we will be left with a country of unhappy, disconnected and atomized communities. Indeed, the effects of the collapse of our communities is already evident across Wales: violent crime is on the rise, mental health problems are increasing, young people are moving out of their communities, it is increasingly difficult to arrange care in our communities, and so on.

This issue is not about 'old buildings', but what these spaces and places sustain: our communities. Wales is a community of communities, and Welsh culture itself was not something which simply appeared out of thin air, but which was created and then sustained by physical community institutions and assets that the communities themselves built: miner's welfare halls, chapels, sports clubs, libraries, and so on. We all know that these places strengthen communities and improve people's lives. They create connections between people, build friendships, they make people happy.

How can it be right that these community assets are now being sold off to the highest bidder, and our Government, which claims to uphold Wales' noble communitarian traditions, refuses to pass legislation that would instead allow communities to keep and run these assets? It is deeply unfair that communities in Wales, already some of the most disadvantaged in Europe, are further disadvantaged compared to those in England and Scotland in regards to running their own institutions.

Passing this simple legislation- as was promised by the previous minister- could empower communities and help to reverse this decline. I implore the minister and the committee to finally take firm action on this matter.

Thank you and kind regards,

Dr Daniel Evans

P-06-1160 Ei gwneud yn ofynnol i ganolfannau arholiadau lleol yng Nghymru dderbyn myfyrwyr sy'n cael addysg yn y cartref ar gyfer arholiadau cyhoeddus

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Claire Woolley, ar ôl casglu cyfanswm o 393 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae angen gwarantu mynediad i fyfyrwyr sy'n cael addysg yn y cartref at ganolfannau arholiadau lleol addas, er mwyn iddynt gael yr un hawliau a mynediad at gymwysterau â phob plentyn arall yng Nghymru.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gorllewin Caerfyrddin a De Sir Benfro
- Canolbarth a Gorllewin Cymru

Jeremy Miles AS/MS
Gweinidog y Gymraeg ac Addysg
Minister for Education and Welsh Language

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf/Our ref: JMEWL1135421

Jack Sargeant MS
Chair, Petitions Committee
Welsh Parliament
Cardiff Bay. CF99 1SN.

15 October 2021

Dear Jack,

Thank you for your letter of 7 October regarding petition P-05-1160 (Require local Welsh exam centres to accept home-educated students for public exams) seeking information on the Welsh Government's long-term policy work around home learners.

As you indicate, work in this field was paused due to Covid19, though as we transition out of the pandemic we are now in a position to reprioritise activity. The best interests of the child remain at the heart of our decision making and progressing work in this area remains a key priority for the Welsh Government.

The most recent figures from Data Cymru show that to January 2021, 3,952 children were home educated, up from 2,899 as at January 2020, an increase of 36%. Numbers have been trending upward for several years, though the rise in the last year was a result of the pandemic. Covid19 was cited as the reason for choosing home education by 30% of parents/carers of those who became home educated between January 2020 and January 2021, though overall lifestyle/ideological and philosophical reasons remain the main reason for choosing home education (33%). Parents who have made the decision to remove their children from school due to Covid19 may choose to return them to mainstream education as the pandemic recedes and we encourage schools and local authorities (LAs) to work with families in a supportive way to enable a return to school.

Currently each LA has its own home education policy in place, which will take into account Welsh Government non-statutory guidance on Elective Home Education (EHE) (January 2017) and will observe the principles of the Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015. The Welsh Government recognises the need for reform in the policy and legislative framework for EHE and previously consulted on proposals. These were placed on hold as a result of the pandemic. I have instructed officials to resume and progress at pace. The first priority is to conclude the analysis of the previous consultation.

These proposals aim to provide new statutory guidance that will strengthen the framework in relation to a LA's duties under Section 436a of the Education Act 1996 and clarify what is considered a 'suitable' and 'efficient' education. This includes an expectation that a suitable education would incorporate provision in numeracy, literacy and language skills, appropriate to the child's age, ability and aptitude and any additional learning needs (ALN) they may

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Jeremy.Miles@llyw.cymru
Correspondence.Jeremy.Miles@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 116

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

have. To assist LAs to discharge their duty to identify children not on a school roll or not already known by the LA to be EHE or in EOTAS, it is proposed that there be a database of children of compulsory school age in their LA area. The guidance will strengthen the existing framework for LAs to take action where a child is not receiving a suitable education and clarify that where this appears likely to impair a child's development, the LA should fully exercise their safeguarding powers and duties to protect the child's wellbeing.

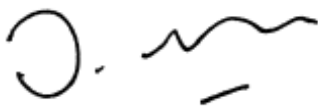
Identification will support planning for the needs of these learners and those who provide their education. In this respect I am keen that there needs to be a wider package of support for EHE children and young people to enhance their learning experience and development opportunities. As a start we will produce a Home Educator's Handbook that contains detailed advice and information to support home educators should they require it. My officials are working with stakeholders to understand what further support home educators would and should expect to enable fulfilling and appropriate learning experiences to occur for these children and young people and I will make further announcements on this in due course.

The above builds on current activity, supporting both the administration costs of LAs in relation to home education and funding education resources and activity for home educated learners. We have made £1.7m of funding available to support this, this year. Wales is the only country in the UK that has a fund of this nature and LAs use the funding to provide a range of practical support to home educators. This includes; access to learning resources and facilities, help with the costs of educational visits and exams fees, ALN support, wellbeing services, pedagogical advice and promoting access to other learning opportunities. Anecdotally LAs inform us that the availability of this support has already prompted some previously unknown home educating families to come forward and engage with their LA to access this help and support.

I believe that our proposals, building on current available support, will help ensure home educated children and young people receive a suitable education, whilst also respecting the wish of parents/carers to home educate their children.

I hope that this information is helpful.

Yours sincerely,

A handwritten signature in black ink, consisting of a circular mark followed by a series of wavy lines and a short horizontal stroke.

Jeremy Miles AS/MS

Gweinidog y Gymraeg ac Addysg
Minister for Education and Welsh Language

Eitem 4.10

P-06-1163 Dylid ymestyn y fwrsariaeth STEMM ôl-raddedig i bob myfyriwr MSc yng Nghymru

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Rachel Wrathall, ar ôl casglu cyfanswm o 88 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Ym mis Mehefin 2019 cyhoeddodd Llywodraeth Cymru gynllun bwrsariaethau i gynyddu nifer y graddedigion o Gymru sy'n aros yng Nghymru neu'n dychwelyd i Gymru i astudio gradd meistr mewn Gwyddoniaeth, Technoleg, Peirianeg, Mathemateg neu Feddygaeth (a elwir hefyd yn bynciau 'STEMM'). Ar hyn o bryd mae'r cyllid hwn yn berthnasol i brifysgolion traddodiadol yn unig, sy'n eithrio myfyrwyr sy'n dewis gradd Meistr mewn pwnc STEMM trwy ddarparwyr eraill. Mae hyn yn eithrio rhai myfyrwyr y mae angen mwy o hyblygrwydd arnynt o ran y pwnc STEMM neu sut caiff y cwrs ei gyflwyno.

Gwybodaeth Ychwanegol:

Argymhellodd adolygiad Diamond y dylid ymdrechu "i alluogi myfyrwyr i astudio yn y modd sy'n gweddu orau i'w hamgylchiadau". (Adolygiad o Drefniadau Cyllido Addysg Uwch a Chyllid Myfyrwyr yng Nghymru, 2016).

Ar hyn o bryd nid oes hawl gan fyfyrwyr sy'n astudio ar gyfer gradd Meistr STEMM yn Ysgol yr Amgylchedd yng Nghanolfan y Dechnoleg Amgen (CAT) ym Machynlleth gael bwrsariaeth STEMM gan Lywodraeth Cymru. Mae'r cyrsiau a ddarperir yn CAT yn canolbwyntio'n benodol ar gynaliadwyedd, sy'n cyd-fynd ag ymdrechion Llywodraeth Cymru i newid cwrs Cymru tuag at lwybr mwy cynaliadwy (e.e. trwy'r egwyddorion a amlinellir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015).

Mae dull addysgu hyblyg yn CAT, ac yn wahanol i brifysgolion traddodiadol, mae'n galluogi myfyrwyr i astudio ar gyfer gradd Meistr a addysgir gan barhau â'u gwaith/cyfrifoldebau gofalu.

Credwn fod eithrio myfyrwyr STEMM mewn sefydliadau fel CAT rhag gallu cael arian bwrsariaeth STEMM yn mynd yn groes i nodau'r polisi bwrsariaeth STEMM.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Bro Morgannwg
- Canol De Cymru

Jeremy Miles AS/MS
Gweinidog y Gymraeg ac Addysg
Minister for Education and Welsh Language

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-06-1163
Ein cyf/Our ref JMEWL/11355/21

Jack Sargeant AS
Cadeirydd – y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

20 Hydref 2021

Annwyl Jack,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 7 Hydref ynghylch estyn y fwsariaeth STEMM ôl-raddedig i bob myfyriwr MSc yng Nghymru.

Rwy'n deall bod y Pwyllgor yn siomedig nad yw'r fframwaith deddfwriaethol yn caniatáu i bob myfyriwr allu cael gafael ar y fwsariaeth STEMM. Mae'r polisi hwn yn adlewyrchu'r meini prawf cymhwysedd fel y'u nodir yn Rheoliadau Addysg (Cymorth i Fyfyrrwyr) (Graddau Meistr Ôl-raddedig) (Cymru) 2019 (Rheoliadau 2019), fel y'u diwygir. Nid oes unrhyw gynlluniau i ddiwygio'r sefyllfa polisi ar hyn.

Ers 1 Awst 2017, mae dynodiad awtomatig cyrsiau addysg uwch amser llawn yn gymwys dim ond i gyrsiau a ddarperir gan 'sefydliadau addysgol cydnabyddedig'. Diffinnir 'sefydliad addysgol cydnabyddedig' fel a ganlyn:

- sefydliad rheoleiddiedig Cymreig, sef sefydliad a chanddo gynllun ffioedd a mynediad a gymeradwyir gan Gyngor Cyllido Addysg Uwch Cymru o dan adran 7 o Ddeddf Addysg Uwch (Cymru) 2015 tra bod y cynllun hwnnw yn parhau mewn grym
- sefydliad rheoleiddiedig Seisnig, sef sefydliad a gynhelir neu a gynorthwyir gan grantiau rheolaidd gan y Swyddfa Fyfyrrwyr
- sefydliad yn yr Alban neu yng Ngogledd Iwerddon a gynhelir neu a gynorthwyir gan grantiau rheolaidd o gronfeydd cyhoeddus

Mae'r sefydliadau nad ydynt yn rhan o'r categori hwn yn cael eu hystyried yn ddarparwyr amgen a rhaid iddynt wneud cais am ddynodiad penodol er mwyn i fyfyrwyr allu gwneud cais am gymorth i fyfyrwyr. Mae'r opsiwn hwn ar gael i bob darparwr amgen cyn belled â'u bod yn bodloni'r meini prawf.

Rwy'n deall nad dyma'r ymateb yr oedd y Pwyllgor Deisebau am ei gael. Er hynny, mae gan Lywodraeth Cymru ddyletswydd i ddiogelu arian trethdalwyr. Rhaid inni allu cadarnhau y gall pob darparwr a chwrs ddangos eu bod yn bodloni meini prawf penodol, gan gynnwys

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Jeremy.Miles@llyw.cymru
Correspondence.Jeremy.Miles@gov.wales

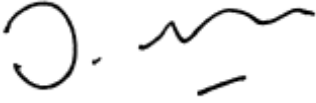
Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 120

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

rhai yn ymwneud â hyfywedd ariannol, ansawdd darpariaeth a chyfrannu at les y cyhoedd. Mae'r ffaith bod Llywodraeth Cymru yn ei sicrhau ei hun y gall darparwyr fodloni'r meini prawf hyn er lles myfyrwyr hefyd.

Yn gywir

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized 'J' followed by a wavy line and a short horizontal stroke.

Jeremy Miles AS

Gweinidog y Gymraeg ac Addysg
Minister for Education and Welsh Language

Eitem 4.11

P-06-1178 Prydau ysgol am ddim i bob disgybl yng Nghymru

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Adam Johannes, ar ôl casglu cyfanswm o 980 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i gymryd y camau a ganlyn ar unwaith

– Diwygio'r meini prawf cymhwyster ar gyfer Prydau Ysgol am Ddim fel bod unrhyw blentyn mewn unrhyw deulu sy'n cael y Credyd Cynhwysol neu gyfwerth yn gymwys.

– Ymestyn yn barhaol yr hawl i deuluoedd sy'n methu cael arian cyhoeddus gael prydau ysgol am ddim

– Cyflwyno prydau ysgol am ddim i bob disgybl ysgol fabanod

Fel y cam cyntaf tuag at ddarparu prydau ysgol maethlon am ddim i bob disgybl o oedran ysgol yng Nghymru.

Gwybodaeth Ychwanegol:

Mae gan bob disgybl o oedran ysgol yng Nghymru yr hawl i brydau ysgol maethlon am ddim.

Yn ôl y Grŵp Gweithredu ar Dlodi Plant, nid yw dros hanner y plant sy'n byw islaw ffin tlodi y DU yng Nghymru (dros 70,000) yn gymwys ar hyn o bryd i gael prydau ysgol am ddim. Nid yw hyn yn dderbyniol.

Mae prydau ysgol am ddim yn helpu teuluoedd mewn trafferth, yn lleihau stigma ac anghydraddoldeb, ac yn gwella iechyd a llesiant plant.

Rydym yn credu y byddai buddion prydau ysgol am ddim i bob plentyn o oedran ysgol yng Nghymru yn cynnwys

- Lleihau tlodi ac anghydraddoldeb
- Helpu cyllidebau a bywyd cartref teuluoedd
- Rhoi hwb i ddysgu a chyrhaeddiad addysgol
- Helpu disgyblion i ganolbwyntio'n well drwy gydol y dydd
- Creu cyfeillgarwch yn y neuadd fwyd drwy rannu'r profiad o fwyta pryd
- Gwella anghydraddoldebau iechyd ymysg plant
- Lleihau gordewdra
- Cynyddu'r niferoedd sy'n manteisio ar brydau ysgol am ddim drwy leihau'r stigma sy'n gysylltiedig â budd-daliadau sy'n dibynnu ar brawf modd.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Canol Caerdydd
- Canol De Cymru

Jeremy Miles AS/MS
Gweinidog y Gymraeg ac Addysg
Minister for Education and Welsh Language

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-06-1178
Ein cyf/Our ref JMEWL/11178/21

Jack Sargeant AS
Cadeirydd y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

19 Hydref 2021

Annwyl Jack,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 21 Medi 2021 (ynghylch deiseb P-06-1178-21: Prydau ysgol am ddim i bob disgybl yng Nghymru).

Bydd y gwaith o adolygu'r meini prawf cymhwystra ar gyfer prydau ysgol am ddim yn cynnwys nifer o opsiynau. Er nad wyf wedi diystyru unrhyw beth, nid yw'r cyllid yn ddiderfyn, a byddai angen gwneud dewisiadau anodd mewn meysydd eraill er mwyn darparu prydau ysgol am ddim i bawb. Yn bwysicaf oll, rwyf eisiau sicrhau bod y cyllid yn cael ei ddefnyddio i roi helpu'r teuluoedd sydd ei angen fwyaf.

Rwyf eisiau'ch sicrhau mae bwriad yr adolygiad yw gwneud yn siŵr bod mwy o blant yng Nghymru yn cael prydau ysgol am ddim, ac felly byddaf yn ymestyn y meini prawf cymhwystra. Er hynny, mae cyllid yn ystyriaeth bwysig gan fod ymestyn cymhwystra ar gyfer prydau ysgol am ddim yn ymrwymiad ariannol hirdymor a fydd yn mynd y tu hwn i dymor y Llywodraeth bresennol. Rhaid caelcydbwysedd rhwng helpu cynifer o deuluoedd â phosibl ar y naill law a gwneud y mwyaf o arian cyhoeddus ar y llall.

Mae'r adolygiad yn cael ei gynnal drwy nifer o ffrydiau gwaith, a bydd un o'r rheini'n ystyried ymchwil a dysgu o'r dulliau gweithredu sydd ar waith mewn mannau eraill. Bydd swyddogion yn edrych ar yr enghreifftiau y mae Mr Johannes wedi'u dwyn i'n sylw yn ei lythyr, er mwyn gweld a oes modd priodoli'r arferion hynny i'r sefyllfa yn Nghymru.

Mae ffrwd waith arall o'r adolygiad yn ystyried yr effaith a gaiff newid y meini prawf cymhwystra ar y grantiau a'r mentrau sy'n dibynnu ar y niferoedd sy'n gymwys i gael prydau ysgol am ddim. Ni ddylid caniatáu i hyn fod yn rhwystr rhag cynyddu'r niferoedd sy'n gymwys ar gyfer prydau ysgol am ddim. Er hynny, fel dywed Mr Johannes, mae'n bwysig ein bod yn sicrhau, os ydym yn trin cymhwystra ar gyfer prydau ysgol am ddim a'r grantiau a'r mentau hyn fel ddau beth ar wahân, nad yw teuluoedd ar eu colled oherwydd hynny.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Jeremy.Miles@llyw.cymru
Correspondence.Jeremy.Miles@gov.wales

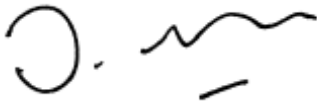
Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 124
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Awgryma Mr Johannes ein bod yn meddwl am hyn, a'r costau cysylltiedig, mewn ffordd cyd-gysylltiedig, ac fe hoffwn gadarnhau fy mwriad i roi trefniadau ar waith ar gyfer monitro a gwerthuso'r effaith a gaiff unrhyw newidiadau sy'n cael eu gwneud gennyf. Bydd hyn yn cynnwys deall yr effaith y mae cael prydau ysgol am ddim yn ei chael ar iechyd a chyrhaeddiad addysgiadol plant a phobl ifanc cymwys.

Gobeithio bod yr wybodaeth hon yn ddefnyddiol i'r pwyllgor. Os hoffech ragor o fanylion, rhowch wybod i mi.

Yn gywir,

A handwritten signature in black ink, consisting of a circular initial followed by a series of wavy lines and a short horizontal stroke at the end.

Jeremy Miles AS/MS

Gweinidog y Gymraeg ac Addysg
Minister for Education and Welsh Language

**P-06-1178 Free school meals for all pupils in Wales, Correspondence –
Petitioner to Committee, 09.11.21**

Dear Jack Sargeant MS & Chair and Petition Committee colleague MSs

Once again, thank you for the opportunity to comment on the Minister's letter 19 October in relation to improving the eligibility for state school students to receive free school meals.

I note the Minister's comments on our previous letter to and welcome the intimation of some positive thinking in relation to improving the eligibility to free school meals, hopefully in line with our petition request and the ultimate goal of free school meals for all students in state schools and FE colleges.

The Minister's letter of 19 October explicitly makes reference to the long term funding implications of universal free school meals as being a major factor to weigh against widening eligibility and the impacts on other spending heads.

I would like to make two key points in this regard.

As clearly spelt out in our previous letter I would like to suggest that tackling family and child poverty in Wales should be the main priority, which with the recent UK Tory government removal of the £20 a week Covid uplift to universal credit has become increasingly pressing for all who depend on this benefit. The Child Poverty Review announced by Welsh Government Minister Julie James in December 2019 rightly recommended extending free school meals to all families on Universal Credit. As the previous Senedd report argued, free school meals is the main policy the Welsh Government has at its disposal, given that welfare is not a devolved responsibility, to offset the impact of this callous cut.

As stated in our first letter and as referred to in the Minister's penultimate paragraph of the 19 October letter, we would like to strongly suggest that the budgeting and funding of universal free school meals should be seen not just as a funding item to be covered from the Education budget but one that should be supported from Health and Social Services; Local Government and Public Services; Rural Affairs; and Economy and Transport, both in terms of health prevention and supporting the local economy. We would strongly urge the Minister to put this case to Cabinet colleagues as being a very practical and beneficial application of the principles of 'joined up governance'.

Once again thank you for the opportunity to put this case to you.